Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2012 Jana Kurová

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Katedra středoevropských studií

Bakalářská práce

Kurová Jana

Vliv tvorby Jana Kubisze na identitu a kulturní povědomí tří generací Těšínského Slezska

-

The influence of Jan Kubisz´ work on the identity and cultural awareness of free generations of Těšínské Slezsko

Praha 2012

vedoucí práce: Mgr. Michala Benešová

Tímto bych z celého srdce chtěla poděkovat Mgr. Michale Benešové za metodické vedení mé práce a také za veškerou pomoc a čas věnovaný mně při jejím zpracování.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Třinci dne 11. 4. 2012 Jana Kurová

Anotace

Cílem této bakalářské práce je zjištění míry vlivu Kubiszovy tvorby na identitu a kulturní povědomí tří generací lidí Těšínského Slezska. Za tímto účelem byl zobrazen stručný historicko-kulturní vývoj a následná metodologická východiska, kde poukazuji na termíny a teorie, se kterými pracuji v další části této práce. Dále jsem pomocí medailonku představila osobu Jana Kubisze. Následně jsem vylíčila charakteristické rysy Kubiszovy tvorby. Abych mohla prokázat míru působení autorovy tvorby na sebeidentifikaci místních lidí, uvádím v závěrečných kapitolách obsah a výsledky studie, kterou jsem na toto téma realizovala v Těšínském Slezsku. Na závěr práce všechny své poznatky sumarizuji.

Klíčová slova

Těšínské Slezsko, Region, Kubisz, Vliv, Identita

Annotation

The purpose of this paper is to find the level of influence of Kubisz´ work on the identity and cultural awareness of three generations of the Tesin region of Silesia. For this purpose there has been depicted a brief historical-cultural development and consequent methodological basis that advert to terms and theories which I use in the following part of this paper. I have as well introduced a person called Jan Kubisz through his profile. Then I have described typical features of Kubisz´ work. In orter to prove the level of influence of the author's work on self-identification of local people, I present in the ending chapters merit and results of the study that I have realized in the Tesin region of Slesia. At the end of the paper I summarise my findings.

Keywords

Teschenian Silesia, Region, Kubisz, Influence, Identity

Obsah

Úvod....8

1. Historicko-kulturní přehled....10

2. Metodologický nástin práce....14

2.1. Region, regionalismus a regionální literatura....14

2.1.1. „Teorie Kubiszovy DNA“....17

2.2. Pohraničí a hranice- vliv ano či nikoliv?....18

3. Vyjasnění pojmu identity....19

3.1. Problematika určení identity....20

3.2. Hledání identity aneb určení mého pohledu....22

4. Medailonek Jana Kubisze....23

4.1. Charakteristika Kubiszovy tvorby....24

4.2. Kubisz- učitel a jeho vliv na kulturní povědomí....27

4.2.1. Jan Kubisz aneb Płyniesz Olzo po dolinie....31

5. Studie vlivu tvorby Jana Kubisze na identitu a kulturní povědomí tří generací Těšínského Slezska....35

5.1. Pozadí výsledků studie vlivu Kubiszovy tvorby....36

5.1.1. Základní kritéria studie....39

5.1.2. Popis studie....39

5.2. Vyhodnocení studie napříč kategoriemi....41

5.2.1. Intepretace výpovědí v jednotlivých kategoriích....42

5.2.2. Celkové vyhodnocení studie....47

6. Závěr....49

7. Seznam použité literatury....51

Příloha č. 1 - Obrázky....54

Příloha č. 2 – Anketa....59

Příloha č. 3- Výsledky ankety v grafické podobě....63

Příloha č. 4 - Płyniesz, Olzo po dolinie....66

Příloha č. 5- Záznam rozhovorů 67

Úvod

S tvorbou Jana Kubisze jsem se setkala již v raném dětství, aniž bych věděla o tom, že je autorem písní Płyniesz Olzo nebo Ojcowského domu. Jeho tvorba na mě měla již tenkrát velký vliv. Až ve škole, při studiu dějin Těšínského Slezska, regionu, ze kterého pocházím, jsem se dozvěděla, že tyto písně napsal právě on. Aniž bych si to uvědomila, Kubiszova tvorba mě, ať už přímo nebo nepřímo, pořád ovlivňuje a provází. Postupem času jsem začala více vnímat situaci, která kolem mě byla a pociťovat národnostní neshody, které můžeme na Těšínsku místy pozorovat. V té době jsem se začala ptát, proč to tak je? Čím je způsobeno, že si hlavně česko-polské děti navzájem nadávají? Odpověď na tuto otázku se mi podařilo zjistit až na střední škole, polském gymnáziu v Českém Těšíně. Všechny tyto protipolské jevy jsou způsobeny rozdělením Těšínského Slezska v roce 1920, kdy došlo k přidělení části území Polsku, ale část území s velkým počtem polských obyvatel zůstala na české straně. Tato skutečnost poznamenala mnoho lidí, mezi jinými i Jana Kubisze, kterému se v této práci věnuji. Byl známý tím, že po rozdělení Těšínů už nikdy nepřekročil státní hranici, protože říkal „To vy máte Polsko, my ne“. I když na polské straně Těšína pracoval jeho syn jako ředitel nemocnice, své „slovo“ dodržel a do konce života hraniční řeku Olši nepřekročil. Rozdělení Těšína mělo velký vliv na mnoho obyvatel, i když je to už 90 let, místy se pořád setkáváme s lidskou netolerancí (zaškrtávání česko-polských tabulí, nadávání Polákům atd.). Osobně si myslím, že je mnohdy způsobená neúplnými vědomostmi místních lidí. Dle mého názoru jde o jeden z možných projevů stereotypů, které se ponesou na bedrech Těšínska snad navěky. Jelikož mě téma identity lidí na Zaolží zajímá již nějaký čas a vím, že mnoho z nich má problém při jejím určení. Rozhodla jsem se proto, tuto práci pojmout ze sociologicko-kulturního pohledu a svoji pozornost věnovat „možnému“ vlivu Kubiszovy tvorby na vytváření identity a kulturního povědomí tří generací žijících v Těšínském Slezsku. Dle mého názoru je Kubiszova tvorba prosycena národnostními otázkami a je zdrojem informací k poznání dějin Slezska. Jeho tvorba je považována za kulturní dědictví Těšínského Slezska.

Když jsme si měli vybrat téma bakalářské práce, byla jsem si zcela jistá, že tato práce bude věnovaná osobě Jana Kubisze, jehož písně mě naučila spívat má babička. Zpívali se i ve školce, škole i jiných kulturních akcích. Postupně jsem si uvědomila, jak silný vliv má jeho tvorba na regionální uvědomění Poláků na Těšínsku a jeho obrovského přínosu do „zaolziańské“ literatury. Nejsem si však jista tím, jestli je Jan Kubisz známý i mezi širokou veřejností a jestli je jeho dílům připisována taková důležitost, jakou jim přisuzuji já, jestli je vůbec možné, aby jeho díla měly nějaký vliv na tvoření identity zdejších obyvatel? Pro

simulaci výše uvedeného jsem zvolila studii, založenou na dotazování respondentů pomocí ankety. Výsledky anket by měly pomoct prokázat míru vlivu autorovy tvorby na sebedefinování tří generací Těšínského Slezska. Kapitoly věnované výzkumu bych chtěla určit za stěžejní část této práce. Pro správné vyhodnocení výsledků ankety, spojené s identitou musí být jasná výchozí problematika a prostředí, podle něhož se vytváří specifické rysy místních lidí. Proto jsem hned v úvodu práce nastínila historicko-kulturní vývoj na Těšínském Slezsku. V další kapitole se věnuji metodologickým východiskům a různým definicím, které následně využívám v průběhu celé práce. Zde také prezentuji, jakým způsobem budu nahlížet na problematiku identity místních lidí, a to pomocí, tzv. Kubiszovy DNA“ a generačního kruhu, pojmů, které jsem vytvořila pro tuto práci.

V práci, která pojednává o vlivu Kubiszovy tvorby na identitu, by neměla chybět kapitola týkající se právě této problematiky. Proto se v třetí kapitole zabývám otázkou identity jako takové a snažím se při tom zohlednit problematické pozadí Zaolží. Kapitola čtvrtá naopak zobrazuje osobu Jana Kubisze pomocí medailonku. Dále jsem se pokusila najít charakteristické znaky jeho tvorby, protože odkaz, který Kubisz zanechává v každém svém díle je velice důležitý pro výsledky v pozdější studii. V podkapitole nazvané Kubisz - učitel a jeho vliv na kulturní povědomí, zdůrazňuji důležité faktory a potenciál, který měl pro vytváření osobnosti dítěte jako učitel. Následuje analýza neoficiální hymny Zaolží, kterou napsal Kubisz. V kapitole páté se budu zabývat studií, kterou jsem na toto téma realizovala a měla by být vyvrcholením celé práce. Pokusila jsem se zohlednit všechny jevy, o kterých jsem se zmiňovala v předchozích kapitolách. Na konci budeme svědky zjištění, na kolik tvorba Jana Kubisze ovlivňuje lidi z Těšínského Slezska a jestli se podílí na vývoji jejich identity. Práci doplňuji různými přílohami v podobě fotek a vzoru ankety. Najdete tady také výsledky anket v grafické podobě, text písně Płyniesz Olzo nebo zápis celého rozhovoru s bývalou, regionálně uznávanou, učitelkou polštiny paní Mgr. Danielou Zarembovou a s již bývalým ředitelem Matice školské, panem Januszem Brannym.

1. Historicko-kulturní přehled

Těšínské Slezsko, území, které se stalo diskusním tématem pro mnohé publikace, je hlavně regionem, kde se můžeme setkat s různými kulturami a míšením národů, především polského, českého a německého, ale také slovenského, řeckého či romského. Tento region také představoval předmět většiny neshod mezi těmito národnostmi. Na základě toho, jaké téma jsem zvolila pro napsání bakalářské práce, považuji za nutné představit aspoň stručný historicko-kulturní vývoj na Těšínsku a podmínky, ve kterých se formovala identita lidí. Jak ukazuje ve své publikaci Z. Zielonka: „sięgamy do historii nie po to, by powstrzymywać jej bieg, by nawoływać do naśladowania i kultywowania przeszłości, lecz po to, by zrozumieć to co było w przeszłości i co kształtowało naszą współczesność“[1]

Dějiny tohoto velice zvláštního regionu sahají až do dob, kdy začal vznikat polský a český stát. Právě pro tyto orgány se stalo území Těšínského Slezska předmětem neshod a rozepří, nejen o národní identitu, ale hlavně o území. Zeměpisná poloha území měla strategický význam, což mělo vliv na oba panovníky, jak českého, tak polského, kteří chtěli tato území získat pro sebe. V jižní části Jablunkovského průsmyku se spojuje údolí Olše a Váhu, ještě známější je pak Moravská brána ležící v severozápadní části Karpat. Vedla tudy pradávná komunikační spojnice, kterou procházela jantarová cesta, ta spojovala Evropu s Baltským mořem[2]. Jak se dále uvádí v publikaci Korzenie Zaolzia, z této stezky nečerpali pouze kupci, ale také osadníci, kolonizátoři a vojenští stratégové. Vývoj se po všech stránkách zrychlil po zrušení poddanství v roce 1848. Ke konci 19. století se nejdůležitějším faktorem stal ekonomický subjekt a nastaly velké hospodářské a společenské změny způsobené zdejším nerostným bohatstvím, tedy početné zásoby nevytěženého kamenného uhlí a následný vznik uhelných dolů, železáren, továren, vznik měst a komunikačních sítí nebo Košicko-bohumínské dráhy[3].

Na začátku by bylo vhodné upřesnit, odkud se vzal termín „Zaolzie“. Tento termín začal být používán od poloviny 20. let 20. století, nejdříve v hovorovém jazyce, v publicistice, později také v odborné literatuře. Tento termín vyznačuje území „za Olzą[4]“, které bylo 28. července v roce 1920, dle rozhodnutí na konferenci ve Spa připojeno k Československu[5]. Od této chvíle se literaturu a kulturu již zmíněného regionu začalo označovat jako

[1] Zielonka, Z.: Geografia życia literackiego polskiego kręgu kulturowego na Śląsku, Słupsk, 1994, s. 12.
[2] Zahradnik S., Ryczkowski M.: Korzenie Zaolzia, Warszawa- Praga- Trzyniec, 1992, s. 12.
[3] Kaszper R., Małysz B.: Poláci na Těšínsku, Český Těšín, 2009, s. 11- 12.
[4] Olza, česky Olše, je hraniční řeka mezi dvěma Těšíny- Polským Těšínem a Českým Těšínem.
[5] Více o rozdělení Těšínského Slezska In Kaszper R., Małysz B.: Poláci na Těšínsku, Český Těšín, 2009, s. 22-29.

„zaolziańska“. Původně polský termín „Zaolzie“ používá v dnešní době také česká historiografie, pronikl taktéž do literatury, literární kritiky či publicistiky, takže není důvod hledat pro toto území jiné označení. Postupem času se polský termín Zaolzie stal synonymem pro označení polskosti na druhém břehu řeky Olše. Pro místní Poláky se tento region stal něčím významným a jejich národnostní a společenský postoj se výrazně lišil kulturním projevem od zbylé části Slezska. Poláci mají k tomuto regionu velice srdečný a specifický vztah, což se viditelně projevuje ve výsledcích anket a v jejich smýšlení o vlastní identitě.

Na formování identity místních obyvatel měla bezesporu vliv regionální kultura, která má na Těšínsku velice silné kořeny a byla a stále je předávána z generace na generaci. I Edmund Rosner ve své publikaci píše: „Polska mniejszość narodowa odznacza się dużą aktywnością kulturalną“[6]. Tzn., pokud se hodláme bavit o formování národních či etnických identit a vlivu tvorby Jana Kubisze na ně, je vhodné začít v druhé polovině 19. století, kdy tyto identifikace začínají hrát v životě zdejších obyvatel nějakou roli. Jelikož se osoba Jana Kubisze spojuje jak s osvětou či náboženstvím[7], je dobré si uvědomit, že národnostní otázka se stává předmětem diskuze nejdříve v protestantských kruzích. Protestanti v národním hnutí dominovali až do osmdesátých let 19. století. Tito aktivisté prosazovali pak všechno, co považovali za polskou kulturu a propagovali používání polského jazyka mezi místními lidmi, v čem mělo spočívat jejich obrození. Jedním z hlavních bodů novodobé historie Těšínského Slezska se stalo Stalmachovo[8] vystoupení na Slovanském sjezdu v Praze v roce 1848, kdy se veřejně přihlásil k polské identitě a požádal, aby byla polština zavedena jako úřední a vyučovací jazyk a také žádal o svobodu tisku[9]. Byly to již zmiňované protestantské kruhy, kde se začala rodit myšlenka národní přináležitosti k polskému národu. Později o tom ve svém *Pamiętniku starego nauczyciela* napsal Jan Kubisz, který byl jedním z hlavních propagátorů polské sounáležitosti na Těšínsku, takto: *„Różnica też między ewangelikami a katolikami wpadała sama w oczy [...] U ewangelika znalazłeś książki i nierzadko i gazetę, katolicy mieli tylko morawski modlitewnik, którego jeno w kościele używali“*[10].

Nezbytným prostředkem, který pomáhal v šíření myšlenky národní sounáležitosti, byl tisk. Již v roce 1848 byl P. Stalmachem založený *Tygodnik Cieszyński*, později přejmenovaný na *Gwiazdkę Cieszyńską*[11]. Tyto noviny se staly nejvýznamnějším nástrojem v předávání

[6] Rosner, E.: Literatura polska z czeskiego Śląska, Cieszyn, 1995, s. 9.
[7] Přesnější vysvětlení v kapitole o Janu Kubiszowi
[8] Paweł Stalmach (1824-1891)- byl polský národní buditel, novinář a vydavatel na Těšínsku.
[9] Kaszper R., Małysz B.: Poláci na Těšínsku, Český Těšín, 2009, s. 11- 12.
[10] Kubisz, J.: Pamiętnik starego nauczyciela, Cieszyn, 1928, s. 184.
[11] Kaszper R., Małysz B.: Poláci na Těšínsku, Český Těšín, 2009, s. 11.

polské myšlenky mezi lidi celého Slezska. Již v sedmdesátých letech můžeme pozorovat, jak církevní rozpolcenost jde v národnostní otázce stranou, jelikož v řadách předplatitelů zmíněného deníku byli nejen evangelíci, ale také katolíci. Dokonce, o deset let později, se vydavatelem tohoto listu stala katolická organizace[12].

Kultura Poláků na Zaolziu se vždycky koncentrovala kolem různých organizací, které se v lidech snažili upevňovat národní identitu, ani v meziválečném období tomu nebylo jinak. Nejdůležitějším úkolem těchto organizací bylo také uchování polského jazyka a polského školství. Tento nelehký úkol se snažila řešit *Macierz Szkolna* (Matice školská) pro Těšínské Slezsko, která vznikla již v roce 1885. Po rozdělení Těšínského Slezska se polská menšina snažila ještě víc zesílit svoji činnost, hlavně z důvodu narůstajících protipolských aktivit ze strany Čechů. Macierz Szkolna otevírala soukromé polské školy, finančně podporovala také polské gymnázium v Orlové. Díky Macierzy szkolnej vznikaly čítárny a knihovny, což mělo pozitivní vliv na šíření osvěty. Mezi nejdůležitější osobnosti, pro které bylo nesmírně důležité udržení národního ducha a pocitu regionální sounáležitosti, patřili: Paweł Stalmach, Karol Piegza, Gustaw Fierla nebo mnou rozebíraný Jan Kubisz. Po druhé světové válce se jedinou možností pro uchování polské menšiny stal kulturní život na Těšínsku, který se koncentroval kolem novin *„Głos Ludu“* a časopisu *„Zwrot“* a v roce 1947 též kolem nově vzniklého *Polského svazu kulturně-osvětového* (PZKO)[13], při kterém vznikla *Literárně-Umělecká Sekce* (SLA), mezi jejíž členy patřilo mnoho známých osobností, jak Paweł Kubisz, Henryk Jasiczek a jiní. Polský kulturní život byl aktivnější, než tomu bylo u českého kulturního života a také kulturního života jiných národností žijících na tomto území. Je pravda, že výše vyjmenované organizace hodně ovlivňovala komunistická vláda, muselo se šířit ideje shodné s jejími dogmaty, ale i v těchto nelehkých politických podmínkách se polská menšina snažila udržet svojí kulturní identitu. Po normalizaci, která trvala do sametové revoluce v roce 1989, se otevřela mysl pro utvoření nové, společné historie dvou států. Rok 1989 přinesl polské menšině v České republice jistou volnost - návrat k demokracii, možnost celkové realizace národnostních potřeb a také měl umožnit integraci polských obyvatel s nově nastalou společenskou situací. Obnovila se činnost několika předválečných organizací a vznikla řada dalších. PZKO se stalo vládou uznávaným reprezentantem polské národní menšiny na

[12] Tamtéž, s. 12.
[13] Polski Związek Kulturalno-Oświatowy (PZKO)- společenská organizace Poláků na českém Těšínsku. Vznikl na dohodě o přátelství a vzájemné spolupráci mezi Československem a Polskem. V rámci PZKO funguje řada sekcí, např. historická, folkloristická, taneční, pěvecká, mládežnická a Klub žen. V současnosti svaz čítá 12000 členů sdružených v 84 místních skupinách. In Kaszper R., Małysz B.: Poláci na Těšínsku, Český Těšín, 2009, s. 122.

Těšínsku[14]. V roce 1990 byl založen Kongres Poláků v České republice se sídlem v Českém Těšíně, který v současné době zastřešuje všechny polské organizace.

[14] Szymeczek, J.,Kaszper, R.: Krótki zarys historii Śląska Cieszyńskiego, s. 14. In . Kaszper R., Małysz B.: Poláci na Těšínsku, Český Těšín, 2009

2. Metodologický nástin práce

V metodologické části mé práce bych se chtěla věnovat objasnění několika pojmů, jako jsou: region, pohraničí, regionální a regionalistická literatura, identita, které jsou dílčí části práce a které spolu úzce souvisí. Většina z nich má vliv na tvorbu identity místních lidí nebo jejich identitu přímo utváří. Dále bych chtěla představit vlastní „teorie“, které jsem nazvala „Kubiszova DNA“ a „generační kruh“. Cílem této práce by měla být teoretická reflexe problematiky vlivu tvorby Jana Kubisze na kulturní povědomí a sebeidentifikaci obyvatel Těšínského Slezska ve spojení se zpracovanými a zanalyzovanými výsledky průzkumu, které jsem na toto téma ve zkoumaném regionu realizovala.

Dlouho jsem zvažovala, z jaké stránky bude vhodné tuto problematiku uchopit. Znám však jedno *motto*: Pro děti Vašich dětí. Vysvětlení proč jsem ho použila, najdeme v následujících kapitolách.

2.1. Region, regionalismus a regionální literatura

Otázka regionu je bezpochyby problematikou interdisciplinárního charakteru. Téma regionu je totiž ve své nejhlubší podstatě záležitostí sociologickou, kulturněvědnou, etnografickou a v neposlední řadě historickou. Téma mé práce jsem se rozhodla pojmout hlavně ze sociologicko-kulturní stránky. Jsem však toho názoru, že ve zpracovávání téměř jakéhokoliv tématu týkajícího se regionu Těšínské Slezsko, v mém případu vlivu literární tvorby Jana Kubisze na kulturní povědomí a identitu místních lidí, by si měl každý z nás uvědomit historické pozadí tohoto území a jeho kulturní vývoj, který jsem se snažila ve zkratce popsat v předchozí kapitole. Považuji za vhodné uvést několik „parametrů“, dle kterých se definuje region a pohraničí. Oba tyto pojmy mají své místo ve vývoji speciálně utvářené identity místních lidí a nutno podotknout, že i tvorba Kubiszova byla otázkou regionu poznamenána.

Slovo region pochází z latiny, ze slova *regio*, znamená tedy: okolí, krajinu nebo okraj města[15]. Když řekneme region, zpravidla se nám vybaví spojitost s konkrétním teritoriem, vnímaným jako část národního nebo státního území, lišící se jedním nebo více specifikami, které je odlišují od sousedních oblastí. Damrosz uvádí dva typy regionu: region, který tvoří

[15] Damrosz, J.: Region i regionalizm, Warszawa, 1987, s. 10.

lineární hranice (administrativní a státní) a region s nelineárními hranice (kulturní a jiné)[16]. Pokud nás v tomto případě zajímá kulturní region, zpravidla se tímto pojmem myslí místo, odkud se čerpají životní podněty pro literární tvorbu, a to je obvykle identické s lokalitou, kde se narodil sám autor, či prožil své dětství nebo jinou část života. Slovem odvozeným od slova region, je *regionalismus.* Regionalismus je termín, který se objevil ve Francii ke konci 19. století. Ze začátku byl regionalismus považován za společenskou praxi, která se snažila vyvíjet úsilí a pečovat o rozvoj a zachování kulturního dědictví a etnických tradic určitého regionu. V souvislosti s Kubiszem a jeho tvorbou nás bude zajímat tzv. první fáze regionalismu (přelom 19. / 20. století), tedy tradiční regionalismus, který je charakteristický tím, že vychází ze společenství žijícího v daném regionu, dochází zde k zviditelňování kultury, k zakládání škol, knihoven, kulturně orientovaných spolků a v neposlední řadě jsou udržovány regionální tradice[17]. Damrosz vidí podobu dnešní regionalizace jako mozaiku, kterou se podařilo poskládat s několika historických vrstev[18]. Funkce, které splňuje regionalismus, jsou jakousi odpovědí na potřebu identifikování se s regionem.

Dalším pojmem, který zaznamenal v průběhu několika let minulého století vývoj a je dobré si určit tu jeho část, se kterou se budeme setkávat v dílech Kubisze. Jedná se o otázku *regionální literatury*. Odpovědi na tuto otázku jsem dokázala částečně najít ve sborníku „Román a genius loci“ Zdeňka Hrbaty s podtitulem „ Regionalismus jako pojetí světa v evropské a americké literatuře“. Hrbata se v tomto sborníku domnívá, že je zcela v pořádku, když zaměňujeme „regionální“ s pojetím „lokální“ a tak se přikláníme k topografickému vymezení a charakteru dané oblasti. V zásadě za regionální můžeme považovat téměř každé dílo, jelikož odněkud pochází a z pravidla se také odvozuje od nějakého místního významu. Taktéž bychom mohli říct, že regionem je téměř každý kraj, oblast, město. Obdobně tomuto tvrzení bude jakékoliv literární dílo „regionální“[19]. Region neoznačuje pouze specifickou krajinnou oblast, zahrnuje v sobě význam části územního celku. Idea regionálního obsahuje také představu jedinečnosti vlastního středu, region se dostává do jakéhosi fenoménu jako je „periférie“. V případě regionu klademe důraz na zvýraznění životní, přírodní, společenské, etické, jazykové i kulturní osobitosti. Hrbata také uvádí, že musíme dbát na rozdíly mezi regionální a regionalistickou literaturou, aby nedocházelo k případné záměně termínu[20]. Regionální tvorbou je myšleno takovou tvorbu, kde se střetáváme především s určitým

[16] Damrosz, J.: Region i regionalizm, Warszawa, 1987, s. 22.
[17] Kraus, J.: Nový akademický slovník cizích slov A- Ž, Praha, 2005, s. 688.
[18] Damrosz, J.: Symbolika regionu jako wyznacznik odrębności, Opole, 1988, s. 33.
[19] Hrbata, Z.: Román a „genius loci“. Regionalismus jako pojetí světa v evropské a americké literatuře. Praha, 1994, s. 5.
[20] Tamtéž, s. 5.

vymezeným teritoriem, se kterým nás spojuje jeho výborná znalost, dokonce se tato tvorba v kraji uzavřela, aby mohla zdůraznit určitá specifika a hodnoty daného regionu[21]. Naopak v druhém případě, lze chápat regionalismus z pohledu poznávacího a tvůrčího. V tomto případě místo může být také vymezené, nevylučuje se ani jeho výborná znalost, ale na rozdíl od regionálního uchopení se v regionalismu setkáváme se základním tvůrčím přístupem a vycházíme mimo vytyčené hranice, jako bychom se chtěli pohybovat na rovině splynutí světa a bytí člověka v něm[22]. Tento posun od regionální k regionalistické literatuře je výrazně vidět ve vývoji literatury na Zaolziu. Je to jakýsi posun od klasického regionálního Kubiszovského pojetí až k regionalistickému pohledu novodobých autorů Těšínského Slezska, kteří se snaží čím dál tím víc překračovat vlastní centralistický pohled a reagovat na aktuální dění pomocí přibližování se vyznačenému cíli, kterým může být např. další, velice oblíbené téma dnešní doby, globalizace nebo Evropská unie. Mnoho současných autorů píše bilingvně nebo dokonce triglosně. Je to jakási přirozená reakce na mnohonárodnostní etnikum, další příhraniční spolupráce a neustupující kulturní růst. Jakkoliv však reagujeme na okolní vněmy ani tak, region či zemi, ze které člověk pochází, nejde zapírat, jelikož, jak tvrdí Filip, „k prvotnímu obohacení člověka patří spolu s mateřštinou všechno, co ho poutá s domovem, regionem, či vlastí“[23]. Dalším zajímavým prvkem, který mě velice oslovil, a kterým se také vyznačuje region, je koncepce podle J. Dvořáka koncepce tzv. „vnitřního regionalismu“ - regionalismu jako osudového spříznění[24]. Tuto koncepci bude jistě možné aplikovat v kapitole věnované analýze tří generací Těšínského Slezska, protože pojednává o životním vývoji v konkrétním prostoru a čase. V praxi to znamená, že není lhostejné kde a kdy se narodíme. Pokud se důkladně zamyslíme nad těmito teoriemi, můžeme narazit na několik společných jmenovatelů: dětství, rodina, učitelé, identita, místo, region. Proto jsem se rozhodla, že tuto práci pojmu jako pomyslně se zatáčející kruh, kdy se vše v našem životě začíná narozením a obdobím dětství. Právě mezi výše vyjmenovanými pojmy chápu spojnice mezi Kubiszem, třemi generacemi a kulturním povědomím, jelikož již v dětské vývojové fázi jsou utvářeny přirozené vazby s určitým regionem. Zde vidím největší spojení a možný vliv Kubiszovy tvorby, jelikož on sám byl učitel a měl velký vliv nejenom na své žáky.

[21] Petrík, V.: Región, regionálna a národná literatura In. Región v národnej kultúre, Zborník prác z IX. konferencie o literárnom vzdelaní, Dolný Kubín- Nitra, 1988, s. 135.
[22] Hrbata, Z.: Román a „genius loci“. Regionalismus jako pojetí světa v evropské a americké literatuře. Praha, 1994, s. 5.
[23] Filip, O.: Dopis Oty Filipa In. Svoboda, J.: Literatura a region, Ostrava- Opava, 1995, s. 29.
[24] Dvořák, J.: Region jako otevřený prostor In. Svoboda, J.: Literatura a region, Ostrava- Opava, 1995, s. 19- 20.

2.1.1. „Teorie Kubiszovy DNA“

Jan Kubisz byl pro mnohé z nás i našich předků výjimečným učitelem, který měl možnost, spoluvytvářet jejich identitu. Místním lidem předával pomocí svých přednášek regionální a kulturní tradici. Zanechával v nich nějakou „stopu“, nějaký kód, se kterým se identifikovali, a který, oni sami, následně přenášeli na další generace. Proto mi dovolte trochu osobní empirie projevené ve spojení: Kubisz, DNA, tj. „ Kubiszova DNA“, vycházející ze zkušeností a předchozího poznání. Dále jsem použila pojem tzv. „*generačního kruhu*“. Tento „*generační kruh*“ funguje zhruba takto: stejní lidé, které vyučoval Kubisz (teoreticky by to byla 4. generace) měli děti, které učili znát kulturu místního regionu stejně, jako je to učil Kubisz. Tyto děti představují 3. generaci, která vyrůstá v naučeném kulturním povědomí, které je pomáhá držet na nohou v průběhu 2. světové války i několik let po ní. Tato generace, silně spojena s polským národem, samozřejmě přivádí na svět potomky (2. generace), kterým předává, tzn. „*Kubiszovu DNA*“[25]. Tato „*DNA*“ je v nich upevňována v rodině, ale také ve škole. Měnící se politický systém je nicméně přivádí na scestí. Učí se sice o kultuře místního regionu, avšak mnoho věcí je pedagogy mystifikováno nebo častěji ani nevyřčeno. Takto dochází k značné anonymitě Kubiszovy tvorby a ztrátě „*Kubiszovy DNA*“. Přirozeně i tato generace dává život - zde přichází na svět 1. generace, které je předána, pouze „ kulturní DNA“. Proč pouze kulturní? Neboť, kulturní je z toho důvodu, protože v průběhu dospívání 2. generace, tato „*DNA*“ ztratila prvky Kubiszova kódu, který byl nevědomky modifikován do kódu/ odkazu někoho jiného. Tím pádem, se tito lidé mohli identifikovat pouze s odkazem v obsahu daného díla (Kubisze), aniž by veděli kdo je skutečně jeho původcem. Pouze někteří, zpravidla učitelé, kteří znají danou problematiku, se dokázali ztotožnit z „Kubiszovou DNA“. Tento jev byl dobře viditelný v období komunismu. Následně, po skončení období železné opony, se svět navrací zpět k demokracii. Proto se mnoho institucí, ke kterým patří i školství začíná navracet k tradicím a původní regionální tvorbě. Obecně se sice směřuje k evropským trendům, ale na Těšínsku si váží svého původu a v rodinách, či školách se směřuje k znovuobjevení „*Kubiszovy DNA*“. Rodiče i učitelé jsou si vědomí toho, že dětství je to „pravé“ období, kdy jsou nejemotivnější zážitky spojeny právě s poznáváním světa, odhalováním základních pojmů a vztahů, setkáváním se s místy, lidmi a okolním světem, ale je také důležitou etapou v utváření půdy pro lidskou hodnotu člověka v jeho dospělosti[26]. Právě v tomto raném období jsou předávány první jazykové kódy a také paměť / vzpomínky minulých generací, např. předávání kulturní tradice, třeba takové, jakou je tvorba Jana

[25] Chápejme, jako nositelku geneticko-kulturní informace.
[26] Kopál, J.: Región a regionálnost v literatuře pre deti a mládež In. Región v národnej kultúre, Zborník prác z IX. konferencie o literárnom vzdelaní, Dolný Kubín- Nitra, 1988, s. 144- 150.

Kubisze z generace na generaci (babička – vnouče/ rodič- dítě/ učitel- žák). Regionalismus v literatuře pro děti má velký podíl na vytváření vědomí identity. Avšak je velmi důležité, abychom regionální tvorbu zkoumali vždy s konkrétním prostředím. Tímto myslím fakt, že obsah díla a forma realizace se mění stejně jako prostředí, ale ani tak se z něj nevytrácí jeho specifický charakter, jakési „genius loci" regionu. Tuším, že ve stále narůstajících globalizačních tendencích se bude čtenář velice rád vracet k podstatě, k regionu, ze kterého pochází a bude usilovat o udržení vazeb s rodnou polskou tradicí.

2.2. Pohraničí a hranice - vliv ano či nikoliv?

Než se dopracujeme k samotnému jádru práce, čímž je vliv tvorby Kubisze na identitu lidí z Těšínska, dovolím si ještě nastínit problematiku, se kterou se setkáváme při určení identity lidí žijících na pohraničí, k čemuž se ještě vrátím při vyhodnocování anket. Při studiu různých statí a publikací na téma formování se lidské identity jsem zjistila, že existuje někdo jako „člověk pohraničí". Toto označení ve zkratce vysvětluje to, proč mají místní lidé tak velký problém s konkrétním identifikováním se, o kterém jsem se zmínila již v úvodu. Z antropologického či etnologického pohledu můžeme pohraničí definovat jako prostor, kde se setkávají různé společnosti, skupiny lidí, kteří se liší rozdílným systémem hodnot, tradicemi, chováním, jazykem, nářečím či dialektem a často také vyznáním[27]. Při takovém kontaktu více kultur dochází k tzv. *mezikulturnímu vlivu*, což je stále trvající proces, kdy dochází k modifikování kultury obyvatel daného regionu[28]. Zejména v takovýchto multikulturních pohraničních oblastech je poměrně výrazně vidět problém sebedefinování jedinců, kteří žijí neustále ve vztahu „s cizím". Proto je v těchto oblastech velice problematické jednoznačně odpovědět na otázku „kdo jsem". Dle Grabowské si je však dobré uvědomit, že člověk, který nezná odpověď na tuto otázku, není schopný plnohodnotně fungovat v dané komunitě[29]. Čemuž odpovídají výsledky různých sociologických výzkumů, řešíci problematiku identity nebo i výsledky posledního Sčítání lidu v roce 2011, kdy bylo povoleno, hlásit se k více národnostem[30].

[27] Rusek, H.: Czlowiek pogranicza In. Lewowicki T.: Socjalizacja i kształtowanie się tożsamości- problemy i sugestie rozwiązań, Warszawa- Toruń, 2008, s. 87.
[28] Michalska, M.: Religijność na pograniczu. Polacy na Zaolziu, Czeski Cieszyn, 2006, s. 66.
[29] Lewowicki, T., Grabowska, B.: Społeczności pogranicza- Wielokulturowość- Edukacja, Cieszyn, 1996, s. 43.
[30] Více informaci na: http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/01000-12

3. Vyjasnění pojmu identity

Sociální, kulturní, ekonomická či politická sféra, všechny vyjmenované oblasti prošly bezpochyby ve 20. století velkými změnami, a proto není pochyb, že se u moderního člověka změnily podmínky v tom jak určit vlastní identitu. Na sklonku 20. století se tentýž význam slova identita stal jedním z hlavních diskusních témat ve veřejných debatách. Je však vhodné doplnit, že pojem identita se začal v diskursu sociálních věd objevovat již v 50. letech. Jeho tvůrcem byl Erik Erikson- německý psycholog židovského původu a zastánce neofreudismu[31]. Hlavní myšlenka obsažena v jeho pracích definuje identitu jako stabilní útvar sebeidentifikace jedince, který je utvrzován okolním vlivem prostředí[32].

Ve své práci přece jen raději použiju jiné, modernější pojetí identity, které bere na vědomí fakt, že identita je vlastně reakcí na okolní svět každého jedince: podle Jana Szczepańskiego je identita procesuálním a funkčním aspektem sebedefinování, je jakýmsi způsobem jak ji vyjádřit nebo, jak tvrdí K. Kwaśniewski- identita je vždy do jisté míry identitou samotného procesu[33]. Výchozím bodem pro mě bude definice Aldony Jawłowskiej, která prohlašuje: „ Rozhodně bližší je mi definování identity takovým způsobem, ve kterém je tento pojem součástí nějakého procesu než ten, v němž je identita pouhým výsledkem procesu. Zde je důraz kladen na otázku, jakým způsoben se tvoří a mění totožnost jedince a ne to, co je to identita“ [34].

Určitě se zaměřím na to, co identitu určuje, s čím se spojuje a co ovlivňuje její obsah. Zajisté, se v této studii nesmím zapomenout odvolat na národní identitu, která je úzce spjata s individuální identitou. V průběhu výzkumu národní nebo etnicko-kulturní identity je zapotřebí brát v úvahu některé z kritérií, a to, objektivní a subjektivní kritéria. Podle názoru Andrzeje Sadowského a Mirosławy Czerniawské, se za objektivní kritéria můžou považovat: národní autoidentifikace nebo určení sounáležitosti jedince se skupinou (z pohledu ostatních členů společnosti). Mezi subjektivní kritéria řadíme takové, jako: národní důstojnost, láska k vlasti, národní jazyk, spjatost s národními tradicemi, pocit odlišnosti vůči jiným, povědomí o společných aktivitách a jiné.

[31] Neofreudismus- směr v soudobé psychologii, psychiatrii a fylozofii (vzniklý ve 30. letech 20. století) uplatňující tendence, které se v kontextu dynamické psychologie odlišují od ortodoxního freudismu In. Nový akademický slovník cizích slov, red. Kraus, J., Praha, 2005, s. 551.
[32] Jasiński Z., Kozłowska A.: Tożsamość narodowa młodzieży na pograniczach, Opole, 1997, s. 29 In Witkowski L.: Rozwój i tożsamość w cyklu życia, Toruń, 1989, s. 61.
[33] Tamtéž, s. 31In Szczepański J.: O indywidualności, Warszawa, 1988, s. 108.
[34] Jawłowska A.: Wokół problemów tożsamości, 2001, s. 54. (cyt. podle Bokszański Z.: Tożsamości zbiorowe, Warszawa, 2005, s. 35)

Ve své práci se věnuji třem generacím lidí Těšínského Slezska a zřejmě není až tak nutné, když jsme se již vědomi historického vývoje, zdůrazňovat, že vnímání identity a vlivu tvorby Kubisze se u jednotlivých generací může lišit. Nejstarší generace, tedy lidé narození nejpozději do roku 1950, se můžou odvolávat hlavně na národní aspekty, střední generace se již pomaličku začne vymezovat regionálním přechodem k určení své identity. Nicméně, totožnost mladé generace *Zaolzian* nemusí být nutně spojena s národními rozměry. Spíše se můžou cítit být více spjati s lokálním teritoriem, s historií, starší literaturou a tradicí Zaolzia, než s Polskem nebo Českou republikou.

Jak tvrdí Jerzy Smolicz, etnická identita je pocit, kdy patříte do nějaké určité skupiny a jste součástí její kultury. Podstatou této sounáležitosti je přijetí základních hodnot této skupiny, povědomí o jistých odlišnostech, pocit spojitosti s členy tohoto etnického spojení anebo uvědomění si historické kontinuity a trvání této skupiny. Naopak za objektivní kritéria se obvykle považuje místo narození nebo bydliště, společné osudy, někdy náboženství, společnou kulturu, společné charakterní rysy, společný stát nebo společné soužití[35]. Místo narození nebo bydliště a společný historický vývoj je u všech respondentů totožný, protože dle těchto kriterií byli vybrání k analýze. Je však patrné, že ostatní kritéria se můžou něco málo lišit, v souvislosti s individuálním vývojem. Prozkoumáno bude hlavně to, jakým způsobem a jestli vůbec, má na tvarování daného typu identity nebo kategorie vliv tvorba a osobnost Jana Kubisze, v úvahu vezmu také výše vyjmenované kritéria.

3.1. Problematika určení identity

Identita lidí ze Zaolzia je vytvářená v neustále se měnící sociální realitě pohraničí. Zaolzie je vzhledem na podmínky, které určují identitu jednotlivce velmi specifickou oblastí. Tvoří klasický příhraniční region a to také jak z hlediska územního (geografického- vzhledem na svoji lokalizaci jím byl vždy), politického (od 1920), národního (etnického), jazykového, kulturního, tak i náboženského[36]. Kromě specifické funkce Zaolzia jako příhraničního regionu, je tato část území výjimečná také skutečností, že zde bydlí polská národnostní menšina, o které rozhodly osudy politických mechanismů a ne její vlastní volba[37]. Geografická poloha a historie Těšínské Slezska rozmístila jeho obyvatele na pomezí několika kultur a národností. V důsledku rozdělení území v roce 1920 nastalo pro polskou část

[35] Rusek H.: Religia i polskość na Zaolziu, Kraków, 2002, s. 19 In Sakson A.: Mniejszość niemiecka na tle innych mniejszości narodowych we współczesnej Polsce: Przegląd Zachodni, nr 2, R. 47, s. 1-23.
[36] Michalska M.: Religijność na pograniczu, Czeski Cieszyn, 2006, s. 62.
[37] Rusek H.: Religia i polskość na Zaolziu, Kraków, 2002, s. 32.

obyvatelstva, která se najednou ocitla za hranice Polska, těžké období. Polská populace se usilovně snažila zachovat své národní tradice, kulturně-osvětové úspěchy a národního ducha, snažila se také o co největší rozšíření kulturního života také na území Česka[38]. Nejen v minulosti byla oblast Zaolzie silně ovlivňována různými kulturami, tento proces přetrvává a kulturní smýšlení místních obyvatel je i nadále měněno. I přes různorodé kulturní vzorce, tvoří Zaolzie jeden pevný celek, který spoluvytváří: starší zaolziańska kultura (která má kořeny v pradávné tradici ještě nerozděleného území Těšínské Slezska), česká národní kultura, polská národní kultura, která zde proniká pomocí hromadných sdělovacích prostředků a od roku 1992 také prostřednictvím přímého kontaktu (po otevření česko-polských hranic v roce 1992) [39].

Je však nutno pamatovat, že na Zaolziu nedochází pouze ke kontaktu mezi českou a polskou kulturou, dochází také ke styku s jinými, i když minoritními kulturami, žijícími v Těšínském Slezsku. Podle výsledků Sčítání lidu v České republice z roku 2001 se na území frýdecko-místeckého a karvinského kraje kromě polské národnosti objevily i následující: moravská, slezská (zrovna těmito národnostmi se můžou ztotožňovat i někteří Češi a Poláci), slovenská, německá, řecká a romská (jiné národnosti jsem nebrala v úvahu, jelikož nemají více než 200 údajů). Podle údajů z Českého statistického úřadu z roku 2001 se k polské národnosti přihlásilo 7,3% obyvatel frýdecko-místeckého a karvinského kraje[40]. Je si však dobré uvědomit, že rozmístění Poláků není rovnoměrné a v některých oblastech čítali více jak 10%. Na území těchto dvou krajů dochází také ke styku dvou dominantních náboženství, zejména katolického a luteránského. Podle Stanisława Zahradnika se v roce 1991 12% obyvatel Zaolzia hlásilo ke katolické víře a 13% k luteránské[41]. Mše probíhají jak v češtině, stejně tak i v polštině. V posledních letech pozorujeme taky nárůst polských kněží.

[38] Michalska M.: Religijność na pograniczu, Czeski Cieszyn, 2006, s. 65.
[39] Tamtéž, s. 66.
[40] Český statistický úřad: http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/C2003170D4/$File/41140315.pdf, 07.05.2010.

[41] Kadłubiec, K.D. i kol.: Polská národní menšina na Těšínsku v České Republice, Ostrava, 1997, s. 177.

3.2. Hledání identity aneb určení mého pohledu

Region Těšínské Slezsko je oblastí, která je velice zajímavá nejen pro sociology, ale také pro řadu lingvistů, historiků nebo etnologů. Taktéž z hlediska vytváření identity je Zaolzie velmi specifické. Osobně bych velice ráda věnovala pozornost dvěma faktorům spojeným s Janem Kubiszem, o kterých jsem se zmínila již v předchozí kapitole, a to otázce školní a církevní. Tyto dvě oblasti měly veliký podíl na vytváření národního hnutí a formování národní identity místních lidí. Byli to většinou faráři a učitelé, kteří se zasadili o vybudování kulturních a osvětových organizací, byli nejednou zprostředkovateli mezi obyvateli menších měst a centry regionu. Často informovali také o kulturním a osvětovém dění nad rámec Těšínska. Druhým faktorem, o kterém bych se ráda zmínila, neboť je zásadní ve spojitosti: Kubisz - tvorba identity, je pozice rodiny a rodinné výchovy, která neméně pomáhá v utváření dílčích části identity. Veškeré bližší specifikace zmíněné problematiky v souvislosti s výsledky anket zanalyzuji v několika následujících kapitolách. Teď pokládám za důležité, představit osobu Jana Kubisze, ve zkratce nastínit podobu a myšlenku obsaženou v jeho tvorbě a upřesnit jeho snahy v národnostní otázce.

4. Medailonek Jana Kubisze

Jan Kubisz byl polský pedagog, národní buditel, básník a kronikář těšínského regionu. Je známý jako autor básně *Nad Olzą*, později přejmenované na *„Płyniesz Olzo“*, která se kdysi dávno stala neoficiální hymnou Těšínského Slezska. Kubisz se narodil v revolučním roce tzv. jara národů, tedy 24. ledna 1848 v Konské nedaleko Třince. V Konské chodil do místní základní školy, později, v letech 1860-1865, navštěvoval evangelické gymnázium v Těšíně, kde kvůli germanizačním vlivům probíhala výuka v němčině. V roce 1868 úspěšně ukončil dvouletý učitelský seminář. V tom samém roce byla w *Gwiazdce Cieszyńskiej*[42] vytištěna jeho první báseň. Již o rok později, ve svých 21 letech, začal vyučovat v polské škole v Hnojníku. Kubisz zde působil následujících 41 let. V roce 1910 si Kubisz postavil vlastní dům ve vesnici, který je do dneška jedním z orientačních bodů cestou do Komorní Lhotky[43]. Kubisz pracoval hlavně jako učitel, ale byl také zapáleným aktivistou působícím v mnoha jiných organizacích, např. *Czytelni Ludowej*[44] (Lidová čítarna) v Těšíně. V roce 1882 vydal svojí první sbírku poezie nazvané *Niezapominajka*, tu však publikoval pod pseudonymem *Szlązak.* Sbírka *Niezapominajka* obsahuje hlavně básně určené pro slezskou mládež, soustřeďuje se na oblíbený region Těšínského Slezska a tradice místních obyvatel. V roce 1889 se objevila další sbírka básní nazvaná *Śpiewy starego Jakuba*. V této sbírce se autor koncentruje na společenské a národnostní otázky tohoto regionu. Kubisz také publikoval v těšínském tisku. Díky Kubiszovým známým byla v roce 1902 ve Lvově vydána velká sbírka poezie *Z Niwy śląskiej*. Skutečně nejznámějším dílem Jana Kubisze se stalo prozaické dílo *Pamiętnik starego nauczyciela* z roku 1928, kde Kubisz ukázal svůj velký talent, a za který si odnesl veliký obdiv široké veřejnosti. Popisuje zde životy a zvyky lidí Těšínského Slezska na sklonku 19. století a také své učitelské zkušenosti. Průvodním motivem *Pamiętnika starego nauczyciela* je boj za zachování polské kultury a jazyka v česko-německém kulturním prostředí. *Pamiętnik starego nauczyciela* je i v současné době považován za velice cenné a přínosné dílo, které je díky popsaným soudobým realiím využíván řadou historiků, etnografů a jazykovědců.[45] K blížícím se 80. narozeninám Kubisze, mu na stránkách *Pamiętnika,* z prosince 1927, popřál také kněz Andrzej Buzek a projevil tak své uznání a úctu

[42] Gwiazdka Cieszyńska (1851-1939) - prvotní časopis národního hnutí, později jej ovládnul katolický klerikalismus. GC byl zaměřený na lid, zabýval se hlavně národností, společensko-politickou, historickou a náboženskými otázkami.

[43] viz. Příloha č. 1.

[44] Založena v roce 1861, v době když začal polevovat habsburský absolutismus. Původní čítárna z roku 1848, jediné kulturně-osvětové středisko pro polskou veřejnost, byla rakouskou vládou v roce 1854 zrušena. Lidová čítárna působila do roku 1922.

[45] Cicha, Irena: Stonawka od źródła do ujścia, Český Těšín: Regio, 2004, str. 40.

k Janu Kubiszovi u příležitosti vydání *Pamiętnika starego nauczyciela* v těšínském Towarzystwu Ewangelickim:

„Należy on do ludzi, którzy żyli życiem publicznem, do pokolenia tych, którzy najgoręcej odczuwali wszelkie drgnienia polskiego życia narodowego w byłem Księstwie Cieszyńskim, - w kościelnych sprawach jest jednym z tych, co serce złożyli na ołtarzu idei polsko-ewangelickiej śladem wskrzesiciela nowopolskiego ewangelicyzmu, znanego mu osobiście z lat młodszych ks. Dra Leopolda Otto.

Cieszyn, w grudniu 1927, ks. Andzej Buzek“[46].

Jan Kubisz zemřel po krátké nemoci 25. března roku 1929 v Hnojníku.

4.1. Charakteristika Kubiszovy tvorby

Když ještě Jan Kubisz žil, byl považován za člověka velice váženého a slušného, jeho básně spoluutvářely jakési „duševní klima“ národního obrození nad Olší. Jeho básně byly tištěny v *Gwiazdce Cieszyńskiej*, *Przyjacielu Ludu*, *Kalendarzu Ewangielickim*, přednášeny na výročních večírcích v *Czytelni Ludowej* v Těšíně, v neposlední řadě také zpívány. Byl známý jako člověk, k němuž vzhlíželi s uznáním. Úctu Kubiszovi projevili radní Těšína například tím, že po roce 1918, když otázka územní a kulturní integrity byla nejistá, oslovili tehdy již 70. letého učitele s prosbou o sepsání dějin formování se vědomého polského patriotismu nad Olší. Přesně takovýmto způsobem vzniknul *Pamiętnik starego nauczyciela*, kde své lidské, individuální „já“, zcela nahradil společným, národním, regionálním „my“.

Tvorbu Jana Kubisze je možné rozdělit do tří kategorií. Především jsou to básně národního charakteru, překlady náboženských básní, obzvlášť Karola Geroka[47] a próza, mezi kterou patří výše vyjmenovaný *Pamiętnik.*

Jan Kubisz byl jedním z nejvýznamnějších regionálních autorů, obecně považovaný za otce těšínské literatury, který se zapojil do boje proti germanizaci a ovlivnil tak regionální školství, kulturní povědomí a identitu mnoha občanů. Všechny své prožitky a svědectví transformoval do básnické podoby, v níž pokaždé navazoval na rodinnou nebo lidovou tradici spojenou s těšínským regionem. Současně se stal také básníkem pro lid, nejenže

[46] Kubisz, Jan: Pamiętnik starego nauczyciela, Cieszyn: Wydawnictwo Towarzystwa Ewangelickiego w Cieszynie, 1928, s. 8.
[47] Německý básník, žijíci v letech 1815-1890. Kubisz přeložil na 50 jeho básní.

prostřednictvím svých básní šířil mezi lidi aktuální dění celé země, ale navíc se každému ze svých čtenářů či posluchačů snažil prostřednictvím svých básní a Pamiętnika starego nauczyciela předat kulturní tradici a odkaz pro další generace. Otázkou je, zda jeho tvorba měla také vliv na identitu místních lidí? Osobně si přínosu Jana Kubisze regionální kultuře velice vážím, ovšem nejen pro jeho básnické kvality, ale také jeho kvality jakožto učitele, který vedl své žáky k pokoře a hrdosti. Jak jsem již zmínila v předchozí kapitole, byli to mnohdy právě učitelé a faráři, kteří se aktivně zapojili v boji za polskou národní otázku. Nesmírně zajímavou věcí je to, že národopisné zájmy se v druhé polovině 19. století stali doménou učitelů, kteří se zasloužili o šíření lidové kultury, zejména folkloru. Tím, ž působení ve společensko-kulturním dění mnoha regionů, mohou do literatury vnést různorodé zkušenosti. Řada učitelů se angažovala v různých oblastech, vědě, kultuře a mnoha dalších, jejich úkolem bylo vzdělávání lidí a nejlepším, nejjednodušším způsobem, jak jim předat své „celonárodní“ zkušenosti, bylo pomocí básně nebo písně. Nejdůležitější je pro ně sociální funkce literatury, ne ta umělecká.

Kubisz byl známý svojí profesní zaujatostí. Dokonale o tom přesvědčil všechny okolo, zejména v situacích, kdy nešlo pouze o nástroj v boji proti germanizaci a výchovný prostředek, ale i zdroj národní a kulturní identifikace - jevu tak důležitého v uvědomování si své národní sounáležitosti. V mnoha Kubiszových dílech je viditelné, jak důležitou se pro něj stala otázka socializace, výchovy a vzdělání obyvatel Těšínska, nejen mládeže. Kubisz si byl vědom národních zapeklitostí spojených s tímto regionem, a proto se snažil vychovávat lidi pocházející z národnostní či etnické menšiny tak, aby se cítili, jako plnohodnotní členové společenství ve kterém žijí. Kubisz v těžkém období, jakým zajisté pro mnohé bylo neustále řešení otázky hranic, pomáhal lidem pomocí své tvorby a vystoupení v čítárnách v hledání vlastní identity a pocitu domova. K výše napsanému se hodí slova Z. Kossakowej[48] pronesené při 70. výročí narozenin Gustawa Morcinka[49]: „ *Określenie „pisarz regionalny“ nie zawiera w sobie nic umniejszającego. To miłość swojej dziedziny, swojego terenu tak wielka, że przesłania wszystkie inne, stają się granicą świata. Skarbnica literatury posiada wiele arcydzieł zrodzonych z regionalizmu. Pisarz regionalny stanowi zwierciadło, w którym przeglądają się jego współplemieńcy. Poznają w odbiciu samych siebe, spostrzegają cechy, o których sami nie wiedzieli. Te odkrycia budzą w nich ciekawość książki i pasję czytania.*

[48] Celým jménem Zofia Kossak- Szczucka, byla polská spisovatelka, novinářka, odbojářka a katolická aktivistka, žijíci v letech 1889- 1968.
[49] Vlastním jménem Augystyn Morcinek (1891 v Karviné- 1963 v Krakově), byl polský spisovatel spojený se Slezskem, učitel, aktivista, a poslanec.

Pisarz regionalny wychowuje czytelników dla siebie i dla literatury ojczystej“[50]. Ano, Jan Kubisz byl typem autora, který se v každém svém díle identifikoval s regionem. Jeho literatura byla plná regionálního koloritu, regionální tématiky, dokázala spojit autora s čtenářem a společně je identifikovat s prostředím a lokalitou[51].

V jedné diplomové práci věnované těšínskému spisovateli Bogdanu Trojakovi jsem objevila příhodnou koncepci od Christiana Schulze, kde se uvádí to, že člověk je zakotven v jistém prostoru a tím současně podléhá charakteru daného prostoru. Schulz zde rozlišuje dva psychologické jevy - orientaci a identifikaci, přičemž vysvětluje význam obou funkcí: „Aby člověk nalezl oporu pro svou vlastní existenci, musí být schopen se orientovat, musí vědět, kde je. Ale také se musí identifikovat se svým prostředím, tj. musí vědět, jaké je určité místo (…) Je bezpochyby možné orientovat se v nějakém místě, aniž bychom se s ním identifikovali; člověk tudy prochází, aniž by se „cítil doma“, ale zároveň „cítit se někde doma“ a přitom se dobře nevyznat v prostorové struktuře místa (…) Opravdu patřit k nějakému místu však předpokládá, že jsou plně rozvinuty obě psychické funkce“[52]. Tato Schulzova teorie potvrzuje moje tvrzení ohledně toho, že Kubisz skutečně klade velký důraz na to, aby se zde lidé cítili jako doma. Jako regionální spisovatel, který dbá na předávání tradice, si dobře uvědomoval, jak důležité se je identifikovat a orientovat v daném místě již od útlého dětství, proto s tímto úkolem usilovně pracoval také ve škole, kde se pokoušel pracovat se svými svěřenci nad jejich regionálním i národním uvědoměním, a tak jim pomáhal v lepší orientaci v jejich vlastním prostoru. Pokud se totiž člověk umí orientovat v prostředí, následně se s prostředím identifikovat, zpravidla umí určit i svou vlastní identitu. I když ještě nejsou známý výsledky průzkumu, už tady vidíme jistou spojitost s tvorbou Kubisze a jejího vlivu na místní lidi.

Regionalismus v literatuře Jana Kubisze byl téměř vždy inspirován signálem jistého „deficitu“ v národním kulturním celku. Jako „deficit“ zde můžeme vnímat ať už otázku polskosti, která byla pod neustálým tlakem nebo otázku omezených kulturních možností, kdy se lidé nemohli nijak výrazně projevovat. Jeho díla měla zpravidla funkci veřejného projevu někoho „zdola“ vůči někomu „shora“, tzn. projevu nespokojenosti a nepokoje. Díla Jana Kubisze mají specifický sběratelsko-dokumentární charakter. V podstatě se u něj setkáváme s historiografickým principem regionalismu, hlavně prostřednictvím jeho jediného

[50] Rosner. E.: Wokół Zofii Kossak, Górki Wielkie, 1995, s. 23.
[51] Čepan, O.: Literatúra medzi centrom a perifériou In. Literárne bagately, Bratislava, 1971, s. 107- 112.
[52] Shulz, Ch. N.: Genius loci, k fenomenologii architektury, Praha, 1994, s. 18. (cyt.podle: Mangirasová, Z.: Mytologická a regionalistické aspekty v poezii Bogdana Trojaka, Olomouc, 2010, s. 35).

prozaického díla *Pamiętnika starego nauczyciela*, které má za úkol upevňovat historické povědomí v regionu a pomáhá se nám v něm orientovat. V procesu utváření národní identity na Těšínském Slezsku, značnou úlohu odehrávala autobiografická literatura, proto si je v dílech dobré všímat různých autobiografických jevů. Například v *Pamiętniku* Kubisz zachytil všechny své buditelské snahy, všechny problémy a otázky slezského lidu, které se snažil vyřešit v době národního hnutí v letech 1854-1909 v Těšínském knížectví. Tato próza nám poskytuje velice cenné informace z autorovy biografie, těšínského folkloru a popisuje historické události z období národního obrození Těšínského Slezska. I v jiných Kubiszových dílech je cítit osobní zkušenost regionálního charakteru, ale i jeho životní orientace a filozofie, která pramení z prožité reality, ve které současně hledá potřebnou oporu a sílu pro obranu polské literatury před německými a čechizačními ideovými vlivy. Každá spisovatelova zkušenost představuje dle Sławińskiego potencionální tematický materiál pro napsání jeho díla. Zatímco se stačilo vytvořit jakékoliv dílo, jeho „život“ bývá propojen s historicko-literárním procesem[53]. *Pamiętnik* může představovat také kvalitní zdroj informací pro řadu etymologů. Je to zásadní dílo pro pochopení specifické těšínské lidové kultury z poloviny 19. století, v širokém sociologicko-historickém a kulturním kontextu. Symptomatické je také využívání dialektu, tzv. *gwary cieszyńskiej*[54] pro kratší a věcnější pojmenování věcí a jevů, jako: „zgorzoki“ (pečené brambory), „baranica“ (čepice z ovčí vlny) a mnoho dalších.

4.2. Kubisz- učitel a jeho vliv na kulturní povědomí

Kubisz jako dítě zažil výuku, kde byl kladen veliký důraz na němčinu. Německá výuka nakonec byla i důvodem k nedokončení studia na Evangelickém gymnáziu v Těšíně. Kubisz hodně inklinoval k rodinnému prostředí, jelikož se mu nezkažená „krajina jeho dětských let“ zaryla hluboko do paměti a velice rád se k ní vracel ve své tvorbě, protože pro něj představovala ideální svět. Nesmazatelné stopy domácí výchovy, atmosféry rodné vesnice, nezkažené okolním průmyslem a městem jsou vidět v první kapitole *Pamiętnika* (kritiky oceňována jako nejcennější část Pamiętnika), která vypráví o dětství Kubisze, například v úryvku: „*niby misa wielka, której środkiem, jak pęknięcie szerokie, płynie nasza*

[53] Sławiński, J.: Myśli na temat: biografia pisarza jako jednostka procesu historycznoliterackiego, Warszawa, 1992, s. 145.

[54]Těšínský dialekt patří mezi polské dialekty, hlavně díky množství staropolských prvků v oblasti gramatiky, tak i v slovní zásobě. Lidové nářečí se stalo v důsledku zvláštních osudů tohoto kraje primárním prostředkem komunikace. Podle sociolingvistické studie ve většině zaolzianských rodin představuje nářečí hlavní jazyk pro každodenní, neformální komunikaci. K formální komunikaci je z pravidla používán český jazyk. Obecná, spisovná polština se na tomto území téměř nepoužívá In Kadłubiec, K.D.: Cieszyńsko-zaolziańska polszczyzna, Katowice 1994, s. 29, s. 37, 38.

Olza urocza, usiadla a ziemie ojczyste, tej ziemi wieków polskiej, nasza wioska“[55]. Vztah k rodině a rodné zemi mu byl v době společenských hnutí prismatem, skrze, který nahlížel na současnost, lidi a podle něhož se je snažil směřovat. Společné dějiny třech státu na území Těšínska jsou neskutečným způsobem komplikované a zároveň bohaté. Neméně zajímavý popis multikulturního Těšína napsal ve svých memoárech v polovině 19. století právě Jan Kubisz, když se snažil shrnout národní složení studentů Evangelického gymnázia: „ *Mimo niemieckiego języka wykładowego było ono właściwie wielojęzyczne. Zjeżdzala się do nas młodzież ewangielicka z całej Austrji, a więc z Rakus, Czech, Galicji, Słowaczyzny, z nawet z zagranicy. […] Było to gimnazjum jakby wierny konterfekt Austrji, tego poliglotycznego dziwoląga, tej właśnie klatki, mieszczącej w sobie tyle różnych narodów, aż- w pewnej dziejów chwili piorun uderzył w nią i ptaki wyfrunęły na wolność*“[56]. Po opuštění gymnázia se Kubisz rozhodl nastoupit na tzv. preparandy, což byly kurzy, které připravovali mladé učitele k výuce dětí na základní škole. Velkým mezníkem v Kubiszově životě je právě nástup do školy. Výchova dětí pro něj byla vždy tím nejdůležitějším. Uvědomoval si, že dobré vedení dítěte, jeho nasměrování, může pomoct společnému dobru, může pomoct budovat lepší společnost. Chtěl dát dětem to nejlepší a celý lid ochránit před projevy germanizace, kterou si sám prošel. Pro potlačení germanizačních vlivů zavedl do školy polské učebnice a rozšířil osnovy. Reformy, které zavedl, se týkaly také vzdělávání - zasadil se o zrušení tzv. *signy*[57], německé knihy nahradil polskými a příjmení lidí, která měla německé znění, poupravil dle zásad spisovné polštiny[58]. Učitelství vnímal jako své poslání. Svým studentům chtěl předat kulturní dědictví, naučit je dějiny rodného kraje a pomoct si jim uvědomit, kým skutečně jsou a kam patří. Každý učitel má přece velkou svobodu v tom, jaké pomocné materiály si vybere k utváření osobnosti dítěte. Užitečné mu můžou být různé folklorní obsahy nebo věci, týkající se dějin města či vesnice. Pokud se již k takovému úkolu Kubisz odhodlal, seznámil děti hlavně s dějinami vlastního regionu díky poznávání vlastního města, dále pak nejbližšího okolí až po celý region. Při výuce dětí uplatňoval také jejich zkušenosti a znalosti s místem, které „vlastní“. I přesto, že děti školního věku hodně věcem nerozumí, nicméně dokážou hodně z nich prožít. Tyto prožitky jsou pro mě silně emotivní, stabilní a zůstanou jim do konce života. Záleží hodně od osobnosti učitele a jeho osobní angažovanosti ve společnosti, jakými hodnotami plynoucími z regionalismu, jestli kognitivními či vzdělávacími, zůstane

[55] Kubisz, J.: Pamiętnik starego nauczyciela, Cieszyn: Wydawnictwo Towarzystwa Ewangielickiego w Cieszynie, 1928, s. 29.
[56] Kubisz, J.: Tamtéž, s. 110- 111.
[57] Signa- malá dřevěná tabulka, na kterou se zapisovaly jména žáků, kteří v rámci trestu museli mluvit pořád německy.
[58] Kubisz, J: Pamiętnik ..., s. 175- 180.

„vybaven“ jejich student[59]. Učitel by proto měl povinně vybírat ty nejdůležitější události, které se v současné době dějí v studentově okolí. Pro člověka znamená hodnota regionu především pocit, že někam patří, že je někde doma. Je to nezbytný pocit pro plnohodnotné fungování v různých kulturních procesech. Pro každého jedince je pocit „zakořenění“ tím nejdůležitějším, pro pochopení vlastní povinnosti a zodpovědnosti vůči vlastnímu prostředí. V každém člověku existuje pocit, touha někam patřit a být samým sebou. Otázka vlastní identity je v životě neskutečně důležitá. Být samým sebou znamená mít odvahu přiznat si vlastní chyby a slabosti, ale také touhu po naplnění životního snu, odvahu k vyřčení vlastních názorů, odvahu mít vlastní pohled na okolní svět. Ba ještě víc, být samým sebou znamená, zachovat v sobě to, co je odolné vůči sociálním stereotypům[60]. Jelikož to pravé bohatství společného světa spočívá právě v originalitě jedince, v té různorodosti pohledů a názoru každého z nás[61]. Není se proto čemu divit, že dobrý učitel se nám v tomto hledání osobnosti usilovně snaží pomoct - Jan Kubisz proto většinu svého života věnoval intenzivní práci s lidmi, ať už přímým kontaktem s nimi nebo nepřímo, pomocí svých básní. Jan Kubisz si velmi dobře uvědomoval také fakt, že ve spojení s regionální „malou vlastí“, vytvoření citových vazeb a duchovní kultury regionu je potřeba pokračovat, je třeba o ně pečovat a snažit se jejich hodnotu předávat dalším generacím. Díky svému vlasteneckému přístupu k lidem, si dokázal vybudovat cestu k široké těšínské veřejnosti. S dráhou učitele byla spojena účast na různých pedagogických konferencích, spoluúčast na projektech organizovaných pedagogickým sdružením anebo publikace jeho básní či povídek v Měsíčníku pro učitele[62]. Jeho častá účast v kulturně-společenských aktivitách, mu zajistila stálou pozici v povědomí lidí a udělal z něj člověka, na kterého je spoleh. K institucím, kde měl Kubisz členství, patřila také Lidová čítárna v Těšíně, která měla dbát na národní uvědomění lidí na Těšínsku. V této čítárně se, hlavně díky Kubiszovi, pořádaly jednou týdně společná setkání členů, na kterých se přednášely polské básně, četly vybrané úryvky z polské literatury a program zpestřovala vystoupení amatérských herců, hudebníků a pěveckých sborů. Čítárna měla největší zásluhu na vzniku divadelního kroužku, tzn. *Kółka amatorskiego*, který svými představeními pomáhal oživovat národního ducha těšínského lidu. Kromě divadelních vystoupení se konaly také slavnostní večery, mj. *mickiewiczovské večery*, kde byly předčítány a recitovány básně Mickiewicze, ale také autorská tvorba Kubisze, který mnohé ze svých básní věnoval právě

[59] Muszyński, H.: Zarys teorii wychowania, Warszawa, 1975, s. 37.
[60] Tamtéž. 58.
[61] Některé části můžou znít jako „kliše“- avšak, jsou to mé potřehy z různých sociologických konferencí, organizovaných pod záštitou Polskiego Towarzystwa Socjologicznego, kterých jsem se v průběhu roku zúčastnila- Tarnów, Cieszyn.
[62] Zahradnik, F.: Jan Kubisz In. Kalendarz <<Zwrotu>> na rok 1959, rocznik VI, PZKO, 1959, s. 84.

Adamu Mickiewiczovi. Cílem těchto setkání bylo podle Kubisze seznámení se s písněmi a popularizace lidové, ale i národní tvorby mezi veřejností. Důležitost této organizace zachycuje G. Przeczek ve svém článku napsanému k příležitosti stého výročí narození Kubisze: „ *Czytelnia była więc ogniskiem narodowego życia, była sercem, które coraj mocniej w pierś uderzało, była głową, w której coraz to jaśniej świtał rozum, nazywający się uświadomieniem narodowym*“[63]. Hodnota a kvalita umělecké tvorby se nejednou váže na podněty, zdroje, životní pocit, mysl, životní archetyp a námětové podloží regionální sféry[64]. Přirozeně i Kubiszovy básně procházejí stejně jako on jistým vývojem. V tvůrčích začátcích převládají básně se společensko-politickou tematikou, následuje etapa soustřeďující se na národní otázku a zachování původních lidových tradic těšínského lidu. V *Niezapominajce* Kubisz opěvuje krásy rodného regionu. Národní uvědomění se značně projeví až ve sbírce *Z niwy śląskiej*. Většina básní, má příležitostný charakter a poprvé se setkáváme s Kubiszovým alter ego- starým Jakubem[65], v podobě moudrého starce mudrce, který se stal hrdinou jeho epických i lyrickým děl. Například v poslední části *Z niwy śląskiej* se setkáváme s reflexí autora, spojenými se vzpomínkami Kubisze na dobu, kdy bylo všechno jinak. V jeho popisu venkovského života a klasického dne vesnického lidu v básni *Dwa dni*, můžeme najít návaznost na národní polskou literaturu, od Kochanowského až po Mickiewicze. Dovolím si proto zacitovat kousek ze zmíněné básně: „ *Lube zycie wieśniacze! Na łonie natury/ Płyną chwile twe złote w prostocie, wsród której/ Usmiechnięty, serdeczny, słodki urok życia/ Pierwotnego wychodzi ze swego ukrycia.// Tu piękność nie fałszywa, tu miłość prawdziwa,/ W sercu czyste uczucie, a w duszy myśl tkliwa; / Tu gdy westchniesz- westchnienie leci wprost w niebiosa,/ Gdy zapłaczesz- twoja łza upadnie, jak rosa/ na kwiaty, a słońce, co wyjrzy z obłoka,/ Nie dozwoli tęsknocie zwilżać twego oka*“[66]. Jelikož tuto báseň Kubisz píše na základě svých osobních prožitků a zkušeností, proto všechny „obrazy“ z venkovského života působí velice důvěryhodně. Vůbec bych se nedivila, kdyby kdokoliv z Těšínska měl po přečtení této básně pocit, že se v ní píše o jeho životě, o jeho vesnici, rodném domově nebo o generaci jeho otců. Avšak i přes tuto skutečnost, kterákoliv báseň obsažena v Kubiszových sbírkách, nikdy nedosáhla podobného úspěchu jako hymnická báseň „ Do Olzy!“. Přesto všechny z nich spoluvytváří panorama těšínského osudu druhé poloviny 19. století, a jako takové představují pro zdejší obyvatele nejen nekonečný zdroj poznání a sebereflexe, ale

[63] Przeczek, G.: Jan Kubisz- pieśniarz ludu śląskiego, In. Kalendarz „ Głosu Ludu na rok 1948“, rocznik III, red. Andrzej Kubisz i Henryk Jasiczek, s. 51.
[64] Miko, F.: Región jako otázka tvorby a recepcie kultúry In. Región v národnej kulture, Dolný Kubín- Nitra, 1988, s. 13.
[65] Jakub představuje zároveň akronymum ze jména a příjmení Jana KUBisze.
[66] Kubisz, J.: Z niwy śląskiej, Lwów, 1902, s. 6- 7.

taktéž pořád nevyčerpanou rezervu inspirací pro další generace regionálních spisovatelů. Jinak řečeno, nikdo před Janem Kubiszem nevytvořil z hlediska obsahové stránky tak srozumitelné a výjimečné díla, která je možné v časové perspektivě považovat za typická díla, tzn. těšínského regionalismu. Toto konstatování je důkazem toho, že označení Jana Kubisze, jako „otce těšínské literatury“ je zcela oprávněně. Z hlediska pozdějšího historického vývoje, také „otce literatury zaolziańskiej“.

4.2.1. Jan Kubisz aneb Płyniesz Olzo po dolinie

Jediným dílem, které bych chtěla přiblížit v této práci, je báseň *Do Olzy!*, později přejmenovaná na *Płyniesz Olzo*. Kubiszova zhudebněná báseň *Płyniesz Olzo*, je společně s *Ojcowskim domem* a *Pamiętnikiem starego nauczyciela* v podstatě nejslavnější a nejznámější dílo tohoto autora. Jelikož slova této písně byly součástí ankety a bezesporu mají vliv na tvorbu identity, považuji za vhodné hlubší ponoření do jejího obsahu. V rámci zaolziańské literární tradice, tato hymnická píseň, která začíná slovy: Płyniesz Olzo po dolinie, dosáhla největšího možného úspěchu. Její jedinečnost se skrývá v tom, že začala „žít“ nezávisle od autora. Pro místní obyvatele se stala anonymním bohatstvím (díky vynechání „Kubiszovy DNA“).

Ve Slezsku, píseň odehrávala a odehrává důležitou úlohu a představuje faktor, který integruje a posiluje jeho skutečné hodnoty. Píseň zde přetrvává v paměti každé generace. Tento svůj unikátní, význam získala v druhé polovině 19. století, kdy začal razantně vzrůstat pocit národní přináležitosti rolníku, autochtonního společenství těšínských Slezanů[67]. *Płyniesz Olzo* je píseň, která se dostala hluboko do lidského povědomí a svou přítomností v čase zachovává „paměť“ dějin. Přetrvává v našem podvědomí proto, že je hluboce a všestranně spjata se životem člověka žijícího na Těšínsku. Byla předávána z generace na generaci a povznášela polský národ do vyšších rovin. V této písni se odráží duše člověka a jeho estetické hodnoty. Jan Kubisz byl jedním z prvních regionálních tvůrců, který použil literární píseň ve své tvorbě. Protože byl Kubisz uchvácen kouzlem řeky Olše již v mládí, stala se po něj v pozdější tvorbě častým motivem. Jak píše Kolbuszewski, často i malé intimní sblížení má častokrát větší a hlubší význam. Pokud se nějakým způsobem autor v průběhu dětství sžije s řekou, často jí pak během celého tvůrčího života přisuzuje jistou důležitost[68]. Tak jako Kubisz intronizoval Olši, jiní básníci a přední polští spisovatelé měli své vzory – např. Visla,

[67] Kaszper, K.: Chleb ziemi In Z miłości do ziemi i ludzi, Czeski Cieszyn, 2001, s. 11.
[68] Kolbuszewski, J.: Rzeki. Antologia poetycka. Wybór opracowań, Wrocław, 1998, s. 5.

jako královna polských řek, Němen - jako otec řek a litevské země, Dněstr, Dněpr a další – vztahující se k poetickému kultu řek. Řeka, je prostor, který pluje (…) v slovníku symbolů Władysława Kopalińskiego se setkáváme s mnoha možnostmi, které můžou symbolizovat řeku: překážku, bariéru, povodeň, nebezpečí, vtrhnutí, napadení, ztrátu, strach, netvora, zvrácenost, nebeského posla, boží lásku, sestup do pekel, věštce, pomoc, obranu, východ slunce, úrodu, ohromující moc, sílu; pohybující se cestu, tvůrčí moc přírody, život i smrt, ženskou zásadu, plodnost, odrození, zmrtvýchvstání, odpočinek, radost, pokoj, bezpečí, bohatství; čas, nemilosrdné plynutí času, zapomnění[69]. Skutečně je mnoho možností, jak charakterizovat řeku. Pro Kubisze je Olza řekou, která má svojí tradici a jistou moc, když představuje téměř jedinou hranici, která rozděluje Těšín. Mnohdy byla skutečně jediným „svědkem“ několika politických událostí. Někdy lidi na Těšínsku sbližuje (různé festivaly, např. Kino na granicy) někdy naopak vzdaluje (povodně). I Jan Długosz ocenil sílu řeky, její hodnotu pro život, ne pouze z hospodářského hlediska, ale i pro její zvláštní kultovní aspekt[70].

Poezie Jana Kubisze se identifikuje s dvěma kulturami, které dělí přírodní hranice, řeka Olše. Tato specifická poezie zdůrazňuje fakt, že rozdíly mezi těmito kulturami jsou pouze zdánlivé, když kolem každého z nás je tak krásný okolní svět. Jak dokazuje svými slovy autor: „ A duch mój z twoim połączył się biegiem/ I leci witać swych braci rodzonych/ Ze wspólnej matki, chociaż rozłączonych“[71]. Lyrický subjekt na sebe v básních bere dvojitou podobu: hrdinu, který vše staví na citové bázi, rodinných vazbách, který neregistruje problém ohraničení území, ve kterém žije a pozorovatele, který si je plně vědom rozdělení jemu známého světa a překážek způsobených tímto dělením. Pokud bychom se zamysleli nad tradicí těšínského pohraničí, tak právě v této písni jsou zobrazeny verše plné víry v budoucí generace.

Płyniesz, Olzo, po dolinie, / Płyniesz, jak przed laty, / Takie same na twym brzegu / Kwitną wiosną kwiaty. Symptomatický je hned na začátku samotný adresát naší apostrofy – obyčejná – neobyčejná řeka a její rozkvetlé břehy a údolí, ve kterém pluje Olše, symbol těšínské země. Autor se odvolává k přírodě, jako k autoritě. Vytváří si autoritu v přírodě, nejspíše z toho důvodu, že etnicky polské Těšínské knížectví, nedisponovalo žádnou významnou historickou postavou. Kubisz v podstatě zmytizoval horskou krajinu, ze které Olše vyplouvá. Vlastně tímto způsobem zmytizoval i celou těšínskou zemi. Atribut Olše – země, se bezprostředně odvolává k topografickým známkám identity těšínského lidu a jako

[69] Kopaliński, W.: Słownik symboli, Warszawa: Oficyna Wydawnicza RYTM, 2001, s. 365- 367.
[70] Kolbuszewski, J.: Rzeki. Antologia poetycka. Wybór opracowań, Wrocław, 1998, s. 8.
[71] Kubisz, J.: Olza „ Kalendarz Cieszyński 1990“, Cieszyn, 1989, s. 3.

takový promlouvá k přesvědčení a představivosti obyvatel. *A twe wody w swoim biegu, / Się nie zamąciły; // I tak samo lśnią się w słońcu, / Jak się dawniej lśniły* – idealizace minulosti a idealizace historie – *Ale ludzie w życiu swojem / Zmienili się bardzo; // Zwyczajami, wiarą przodków / Ledwie że nie gardzą*. Nejde tady o nic jiného než o to, že lidé v dnešní době často pohrdají zvyky svých předků a nedoceňují hodnoty tradic, současnost - opovržení („zwyczajami, wiarą przodków"). Ve čtvrté sloce se objevuje dub[72], jako symbol odolnosti a stálosti - *I dąb z dębem na twym brzegu, / Jak szumiał tak szumi; // Lecz wnuk starą mowę dziadów / Ledwie że rozumie*. Když se zmiňuje o slavíkovi, navazuje na přerušování lidových tradic, jakým je nepředávání písně dalším pokolením, *Na twym brzegu dawnym śpiewem /Słowik się odzywa; // A dziś śliczne pieśni nasze / Ledwie że kto śpiewa*! – slavík, zde vystupuje jako symbol smutku, lítosti, bolesti a beznaděje[73]. Následně Kubisz porovnává beskydskou řeku k biblickému Jordánu – *Jordan w ziemi Chananejskiej, / Święte ma znaczenie: / W jego wodach Izraela / Lud brał oczyszczenie* – čímž podmínil očistný charakter jejích vod, Olše - Jordán (očista lidu) - *Więc z modlitwą uklęknąłem / W pokorze przed Panem: / Byś się stała, Olzo, takim / I dla nas Jordanem*! - Těmito slovy Kubisz sakralizoval beskydskou řeku. V průběhu celého textu nám Kubisz připomíná jeho lásku k vlasti, rodné zemi, věrnost tradicím, zodpovědnost vůči historii – *A tak kiedyś - gdy nad falą / Wiosną wiatr zawieje, / Wnuk usłyszy w fal twych szumie / Przodków swoich dzieje. // I usiędzie na twym brzegu / dumać nad przeszłością - / I żyć będzie dla swej ziemi / Czynem i miłością!* – vnuk, představuje symbol naděje, se kterou lyrický subjekt pohlíží do budoucnosti. Kubisz je přesvědčen o mladé generaci, která bude kultivovat paměť minulosti. Jistotu získává z faktu, že hodnotu a krásy Těšínské země nejde zapírat a každý z nás má někde svůj domov. Pokud se odvoláme na klasické motivy, které spoluutvářejí kulturní identitu, jakými jsou: domov, město, hranice, jazyk, tradice a víra, poezie se snaží zobrazit obraz světa, ve kterém si čtenář určitě všimne různorodost a bohatství Těšínského Slezska. V pohraniční tvorbě si je možné všimnout způsobu, jakým je vnímán region. Vnímání regionu se projevuje v poukazování na jeho krásy, ale také upozorňuje na existující rozdíly mezi představiteli různých kultur. Poetické díla utvrzují v tom, že pojetí identity není jednorozměrným problémem, poukazují na existující problémy v hledání té správné pozice, když o sobě chceme mluvit jako o člověku dvou kultur, ale ani v tomto případě se nesnaží popírat tento stav. Všechny tyto aspekty se zobrazí ve studii v následující kapitole, kde jsem se snažila implementovat své poznání o

[72] Kopaliński, W.: Słownik symboli, Warszawa: Oficyna Wydawnicza RYTM, 2001, s. 63.
[73]Tamtéž, s. 390- 391.

přenášení „Kubiszovy DNA“ na další generace Těšínského Slezska a tak prokázat možný vliv v utváření jejich identity.

5. Studie vlivu tvorby Jana Kubisze na identitu a kulturní povědomí tří generací Těšínského Slezska

V této kapitole bych se chtěla zabývat mírou vlivu Kubiszovy tvorby na identitu lidí Těšínského Slezska. Jak hodně a jestli vůbec, má jeho tvorba vliv na sebeidentifikaci místních obyvatel. Jak už víme, Kubisz je autorem písně *Płyniesz Olzo*, která získala popularitu nezávisle na svém tvůrci. Když někde slyším tuto skladbu, zapomenu na vše okolo a zamyslím se nad slovy autora, který v ní vykresluje regionální kolorit a také pomocí slov předává jakési poslání pro následující generace. Osobně jsem nikdy neměla pochybnosti o tom, že je Jan Kubisz jejím autorem. Ovšem mojí stoprocentní jistotu na chvíli narušil o generaci starší kamarád Piotrek, se kterým jsme se pustili do debaty o Zaolziu, česko-polských tabulích, regionální kultuře až jsme se došli k naší zaolziańské hymně. Přišlo samozřejmě také na to, kdo je jejím autorem. Bez váhání mi sdělil, že *Płyniesz Olzo* napsal Paweł Kubisz, já jsem se ohradila s tím, že tomu tak určitě není a myslím si, že autorem je Jan Kubisz. Naše debata na toto témata dále nepokračovala, ale mě tato záměna jmen zůstala v paměti. Snažila jsem se proto dopátrat pravý důvod záměny jmen, až jsem v archívu mezi různými články věnovanými Janu Kubiszovi, narazila na ten, který napsal před několika lety Kazimierz Kaszper (dnes již bývalý šéfredaktor měsíčníku *Zwrot* a také člověk, který se zajímal osobou Jana Kubisze). Článek se jmenoval *Jan i Paweł czyli dwa bieguny zaolziańskiej literatury*, který začíná popisem téměř identické situace, tedy záměny jmen autora zaolziańské hymny z Jana na Pawła. Kaszper v této stati následně pokládá různé otázky, např. jak je možné to, že člověk, tak odevzdaný boji za národní polskou otázku, identitu těšínského lidu, se po několika desetiletích ztrácí do zapomnění a je sesunut do „literárního neznáma“? Vyčítá kulturním elitám, že v sobě nebyly schopny najít dostatek odvahy k tomu, aby tvorbu Jana Kubisze povznesly k fundamentům spoluvytvářející regionální identitu. Proč i jeho píseň *Płyniesz Olzo,* byla dovedena k anonymitě[74]? Do té doby jsem byla přesvědčena o tom, že by píseň, která spoluvytváří kulturní tradici Zaolzia, měl znát každý, kdo tady žije. Avšak výše vyjmenované fakta, byly pro mě dostačujícím důvodem k vytvoření ankety. Díky výsledkům této ankety, se mi podařilo zjistit, jestli místní lidé vůbec znají tvorbu a osobu Jana Kubisze, jestli tato tvorba má nějaký podíl na tom, jak se tito lidi sebedefinují. Na začátek si je dobré otevřeně položit otázku, jaký druh publika oslovuje regionální literatura? Na tuto otázku je možné odpovědět všeobecně a to takto: jistě bude zajímat takové lidi, kteří tradují lokální tradice, ty, kteří mají pocit jisté odlišnosti od okolí,

[74] Kaszper, K.: Jan i Paweł czyli dwa bieguny zaolziańskiej literatury, Czeski Cieszyn: Śląsk, 2005, nr 6.

mají pozitivní vztah k přírodě a kulturnímu prostředí a bezesporu by mohla zajímat také ty, kteří si uvědomují svojí perspektivu do budoucna v regionu a pociťují zde svůj domov.

5.1. Pozadí výsledků studie vlivu Kubiszovy tvorby

Jak jsem se již pokoušela vysvětlit na začátku této práce, identita člověka patří do problematiky, kterou se zabývají vědci z oblasti filozofie, psychologie, sociologie, politiky a jiných. Otázka identity se čím dál tím častěji řeší také v oblasti výchovy a vzdělávání. Při hledání vlastní identity, místa, kam člověk patří, je potřeba mít pocit jistoty a bezpečí. Hledání vlastní identity je nejdůležitějším, nejtěžším a zároveň nejdéle trvajícím úkolem ve vývoji člověka. Z. Bauman píše, že sebedefinování je jednou z *„najbardziej uniwersalnych ludzkich potrzeb, potrzeb przynależności lub bycia akceptowanym, potrzeb bezpieczeństwa"*[75]. Člověk, který přijímá hodnoty svého okolí, současně tímto utváří svojí osobnost a zároveň uspokojuje potřebu někam patřit, potřebu „vlastnit" konkrétní místo na zemi a umí říct, kým je. I když se člověk stává obyvatelem Evropy, pořád zůstává pomocí citových vazeb a rodiny spjat se svojí malou vlastí, místem, které vytváří jeho osobnost. Jak jsem již uvedla dříve, Jan Kubisz pracoval jako učitel a vychovával své svěřence k národní hrdosti. Kubisz byl také autorem již interpretované písně *Płyniesz Olzo*, která v sobě nese prvky „Kubiszovy DNA". Díky tomuto faktu se budeme zabývat obdobím dětství, kdy se předávají první jazykové kódy, člověk odhaluje a poznává své okolí a je mu předávána paměť starších generací. Nejsilnější vliv na tvoření dílčích části sebeidentifikace člověka, má právě prostředí rodiny a školy. Na začátku této práce, jsem si vymezila několik pojmů, se kterými jsem v této studii pracovala, jako „generační kruh" anebo „Kubiszova DNA", jakožto nositelka kulturní informace, která se přenáší na další pokolení v podobě kódu, se kterým se identifikujeme a díky kterému se orientujeme v určitém regionu. Zároveň se tímto hlásíme ke kontinuitě prostředí, čímž se zároveň stáváme jeho dědicem. Tento přístup jsem zvolila také z toho důvodu, protože existuje hodně vědeckých i praktických důkazů toho, jak velkou váhu má na jedince pocházejícího z národnostní menšiny, výchova v lokální kultuře. Snahu, pečovat o vztah dítěte s vlastním etnickým dědictvím, můžeme sledovat v mnoha místních rodinách, ale i školách. Tento jev považuji za klíčový, hlavně z hlediska utváření sebeidentifikace. Projevuje se to hlavně snahou rodičů a učitelů, seznamovat děti s dějinami, vývojem některých organizací, kulturou, např. pomocí Kubiszova *Pamiętniku* nebo jiných prací z regionální literatury. Tento vztah s národním / regionálním dědictvím, pomáhá dítěti v lepší

[75] Bauman, Z.: Ziemia, krew, tożsamość In. Przegląd Polonijny, 1993, nr 4, s. 8.

orientaci a znalosti jazyka skupiny, ve které se pohybuje, lepší znalosti tradic, zvyků a mravů. Současně se také zdá, že tento vztah neskutečným způsobem ovlivňuje příští, bezproblémové pohybování takového jedince v dominující kultuře společnosti. Povětšinou se právě tato mládež, stává členy různých místních organizací, spolků a snaží se dále rozvíjet regionální aktivity s oblasti kultury a organizovat další akce, festivaly, městské slavnosti a tradiční folklorní oslavy. Všechno to dělají proto, aby se nezapomněla na dějiny, aby uchovali kulturní a zároveň regionální tradici, kterou jim předávali jejích předkové. Díky „zábavě“ v podobě festivalů atp. se můžou, nejen mladí lidé, integrovat s jinými národnostmi, zároveň však díky kontaktu s „cizím“, můžou být hrdí na to, odkud pocházejí a nestydí se projevit svoje názory. Zde můžeme opět uplatnit regionalismus, jako osudové spříznění, právě proto, že se tato mládež snaží integrovat s „jiným“, současně „cizím“, ale není ji lhostejné, kde a kdy se narodila a částečně i díky „Kubiszově DNA“, kterou si nesou v paměti z období dětství, je stále věrná „svému“ kraji a dále předává kulturní dědictví.

Regionalismus vlastně zobrazuje kulturu každého regionu. Jsou to charakteristické vlastnosti zobrazující tento region. Předávání kulturního dědictví se uskutečňuje hlavně díky přijetí hodnot (v našem případě také hodnot obsažených v písni *Płyniesz Olzo)*, které jsou v bezprostřední a kulturním blízkosti člověka a tím zároveň spoluutvářejí jeho osobnost, identitu. Každý region v naší zemi má svoje krásy, je zajímavý, může zaujmout každé dítě. Obzvláště Slezsko je známé svou bohatou tradicí. Ve slezské společnosti byla rodina velice důležitá, jelikož udržovala tradice svých předků. V rodině byly předávány různé hodnoty, vědomosti, dovednosti, kultura. Pokud se i dnes podíváme na životy několika zdejších rodin, pořád zde najdeme ty, kteří dbají na svoji identitu a zároveň se snaží zdůraznit svojí odlišnost. Současně se tyto rodiny snaží vychovat mladé generace tak, aby zdejší tradici zachovali co nejdéle (různé rodinné slavnosti, kde se mladí lidé setkávají s předávaným kulturním dědictvím) a dbají na to, aby jim předali to, co zdejší kulturu utváří. Specifický systém hodnot, pohled, jakým se dívají na svět a soubor etických norem. Všechny tyto atributy se Jan Kubisz snažil obsáhnout ve své písni, aby si pomocí nich lidé uvědomovali skutečné hodnoty této země, dbali na zvyky svých předků, ale také upozorňuje na nástrahy, v podobě zapomnění na kulturní tradice předchozích pokolení. Taktéž učitelé, kteří se snaží předávat své znalosti týkající se regionální kultury, utváří tak osobnost dítěte a jeho pocit zakořenění v daném prostředí. Na základě využití tradic, různých legend a pomocí nepřímého kontaktu s okolní sociální, kulturní, přírodní či historickou realitou, učitel ovlivňuje emoční stránku dítěte, jakožto příklad učení se, založený na zkušenostech. Učitelé na zdejších školách seznamují své žáky s regionální literární tvorbou již v raném dětství, snaží se z ní vyčerpat to

„hlavní“ a na základě toho je vychovávat, moralizovat, tak jak to dělal Kubisz v *Płyniesz Olzo.* Dále se, se svými studenty snaží vymýšlet projekty, díky kterým by se nezapomnělo na nejznámější osobnosti našeho regionu, které svým přínosem do společenského života ovlivnili životy mnoha lidí. Proto se můžeme setkat i s řadou projektů nesoucích jména slavných osobností, např. v Hnojnické škole Jana Kubisze, se každoročně koná recitační soutěž, nesoucí jeho jméno nebo kreslící soutěž k 150. výročí narození Jana Kubisze v Základní škole s polským jazykem vyučovacím v Třinci[76], ale také výstava Gustawa Morcinka v Karviné nebo Muzeum Karola Piegzy a řada dalších.

Všichni na Zaolziu si uvědomují, že předávání tradice obsažené v Kubiszově tvorbě, z rodičů na děti, z pokolení na pokolení, je nesmírně důležitá věc. Tato tradice „mluví“ o zkušenosti národa, ale především o zkušenosti regionu, obohacuje všechny okolo tím, co považuje za největší bohactví, které se proto snaží uchránit před zapomněním.

Předchozí úvahy nám dovolují přijmout fakt, že dítě v první fázi svého vývoje přebírá způsoby chování z prostředí, ve kterém vyrůstá (kde se učí komunikovat a poznávat okolní svět). Dovednosti získané v tomto období jsou velice nápomocné mladým lidem ve formování jejich vlastní identity v období adolescence. I vědecky je dokázáno, že v tomto období se nejvíce upevňuje naše sebedefinování. Dítě, na základě znalostí „vlastního“ kulturního dědictví a regionální společností, může vyjádřit to, kým chce být pro sebe sama a své okolí. Díky kulturnímu dědictví se seznamuje s hodnotami, jako:

pocit sounáležitosti a vztah/ láska k vlasti (regionu);

pocit identifikace se společností a kulturou,

vědomá účast v kulturním (veřejném) životě regionu,

utváření pocitu tolerance.

[76] viz. Příloha č. 1, obrázek č. 9, s. 59.

5.1.1. Základní kritéria studie

Osoby, které se zúčastnily výzkumu, byly cíleně vybrány pomocí různých kontaktů a mezilidských vazeb. Kritéria, která museli splňovat všichni respondenti, současně byla podmínkou pro zařazení jejich odpovědí k výsledkům studie, byly následující: každý musel mít ukončené základní vzdělání ve škole s polským jazykem vyučovacím (povětšinou, je to důsledek toho, že své děti do polských škol dávají ti rodiče, kde aspoň jeden má polský původ), respondent musel bydlet ve frýdecko-místeckém nebo karvinském okrese a musel být polské národnosti. Protože jsem prováděla výzkum na poměrně malém geografickém území, většina respondentů se navzájem znala nebo měli společné kamarády či známe, kteří se znali ze školy nebo z různých společenských kroužků. Díky této skutečnosti, jsem měla mnohdy usnadněný přístup k mnoha lidem. Považuji za důležité upozornit na následující okolnost. Protože sama pocházím z tohoto regionu, znám místní problematiku a prostředí, pokládala jsem za vhodné udělat pár „opatření“, aby výsledky studie nebyly zkreslené. Ankety nemohli vyplňovat mí blízcí či příbuzní, jelikož by se svými odpověďmi mohli snažit splnit má očekávání, a proto jsem vybrala lidi, které znám sporadicky nebo vůbec.

5.1.2. Popis studie

Jak jsem již uváděla dříve, identita každého z nás, je součástí nějakého procesu a reakcí na okolní svět. Protože svět a lidé v průběhu 90 let prošli různými změnami a vývojem, rozhodla jsem se pro rozdělení všech respondentů do tří generací[77]:

- **Kategorie do 27 let**

Do této kategorie jsem zařadila lidi, kteří jsou narozeni pár let před sametovou revolucí, ale školní docházku zahájili již po roce 1989 a všechny lidi narozené po roce 1989. Všichni respondenti v této kategorii se narodili mezi 1985-1998 rokem (ne mladší). Nejmladší jsou žáci osmých a devátých tříd základní školy.

Tato generace vyrůstala v demokratickém státě, kdy se po období normalizace obnovila svou činnost řada polských organizací. V roce 1992 došlo k otevření hranic, takže na jejich sebedefinování mohly mít vliv také jiné kultury. Kromě možných důsledků

[77] Generace- společenství lidí, kteří samostatně a nezávisle na sebe, byli svědky stejných, významn ých historických událostí, prožili ty samé situace a reagovali na tytéž výzvy, což se odráží v jejich přesvědčení, pravidlech a hodnotách, a zároveň vytvořilo pocit společného osudu In. Sztompka, P.: Socjologia, Kraków, 2007, s. 175.

vznikajících ze změny politického systému se mladé generace týká také vstup do Evropské unie (rok 2004), který sebou přinesl také sociální a ekonomické změny. Tyto změny mohly mít vliv na jejich identitu. V analýze se však budu většinou soustředit na období dětství a dospívání respondentů.

- **Kategorie 28- 57 let (včetně)**

Do této kategorie byli zařazení lidé narozeni v letech 1955-1984. Tato generace je v publikacích často označována, jako děti vychované v „antinárodní škole[78]“, tedy v komunistickém režimu. Svědčí o tom asimilace Poláků, kterou dokazuje především to, že v období 1969-1989 se rapidně zmenšil počet polských škol na Zaolziu, a to z 69 na 28 škol[79]. V posledních letech komunistického režimu, když v Polsku fungovala Solidarita, byla asimilace polské národní menšiny čím dál víc viditelnější. Asimilace Poláků byla důsledkem ideologicky omluveného omezení vzájemné spolupráce ze strany Československa. Taktéž v důsledku stále trvajícího nezájmu některých politických, sociálních a kulturních kruhů z Polska, týkajících se polské národní menšiny na Zaolziu[80]. I když tato generace povětšinou musela šířit komunistické ideje, se i přesto snažila uchovat kulturní identitu.

- **Kategorie 58 let a více**

V této kategorii nalezneme lidi narozené v letech 1920-1954. Nejstaršímu respondentovi v této kategorii je 92 let. Je to člověk, který se narodil přesně v roce 1920, kdy bylo rozdělené Těšínsko, v důsledku čeho byla jeho identita značně ovlivněna. Mezi lidi nejstarší generace patří také ti, kteří dospívali v průběhu 2. světové války nebo několik let po jejím skončení. Pro uchování polské národnostní menšiny se začali koncentrovat kolem různých kulturních spolků.

Tyto tři kategorie byly vybrány z důvodu lepší aplikace „*generačního kruhu*“. Dle skutečností formujících každou kategorii se mi podaří viditelněji prokázat předání, tzn. „*Kubiszovy DNA*“. Výchozím bodem této studie bude snaha zodpovězení otázky: Jaký vliv má tvorba Jana Kubisze na identitu a povědomí tří generací Těšínského Slezska? Odpovědi se budu snažit získat z výsledků anket, kde respondenti odpovídali na několik otázek.

[78] Zaolzie, Polski biuletyn informacyjny, nr 12/ 2006.
[79] Kadłubiec, K. D. a kol.: Polská národní menšina na Těšínsku v České Republice, Ostrava, 1997, s. 33.
[80] Tamtéž, s. 72.

Mezi subjektivní kritéria, která jsem použila ve své studii, ovlivňujících sebeidentifikaci místních lidí, patří: velká zásluha rodičů a prarodičů, národní jazyk, národní hrdost, láska k vlasti, spojení s národní tradicí a jiné. Velký vliv na sebeidentifikaci respondentů, mělo také jejich působení v různých kulturních spolcích (PZKO) nebo účast na kulturních akcích v Těšínsku.

Všichni respondenti měli k dispozici anketu, která obsahovala osm otázek. V první otázce měli rozpoznat autora dvou písní - v obou případech se jednalo o Jana Kubisze. První ukázka pocházela s písně *Ojcowski dom*, druhá ukázka byla vyjmuta z *Płyniesz Olzo* (přesně se jednalo o 4. sloku). Pokud respondenti neznali autora uvedených ukázek, stačilo, když napíši, jestli znají aspoň citované písně. Jestliže respondenti na tuto otázku odpověděli záporně, na další otázky týkající se těchto písní neodpovídali. Připojili se až v otázce č. 4. Pokud respondenti odpověděli na otázku týkající se znalosti textu, případně autora textu kladně, chtěla jsem po nich vyjasnit, za jakých okolností se s těmito písněmi seznámili, případně, kdo je s nimi seznámil. V otázce č. 7 měli vyjmenovat minimálně dalších pět jmen regionálních spisovatelů. Aby mohli být za tuto otázku č. 7 hodnoceni, potřebovala jsem aspoň čtyři odpovědi. V poslední otázce měli respondenti k dispozici pět slov: dom, pamiętnik, Zaolzie, rzeka, gwara. Jejich úkolem bylo napsat první myšlenku, která se jim vybaví pří představě jednotlivých slov[81].

Celkově bylo odevzdáno 236 dotazníku, z toho do studie mohlo být zahrnuto 228.

5.2. Vyhodnocení studie napříč kategoriemi[82]

V rámci této podkapitoly budou představené výsledky studie na téma: Vliv tvorby Jana Kubisze na identitu a kulturní povědomí tří generací Těšínského Slezska. Z autorovy tvorby mě pro tentokrát zajímala hlavně píseň *Płyniesz Olzo*, která byla také součástí ankety. Díky této skutečnosti se k ní lidé měli možnost vyjádřit, prokázat svojí znalost písně i znalost jejího autora a nějakým způsobem se pokusit charakterizovat její obsah a její vážnost pro sebe sama. Odpovědi byly vskutku unikátní a každá byla, svým způsobem specifická. Pro získání optimálních výsledků, spojených s předáváním tzv. „Kubiszovy DNA“, mě zajímali hlavně otázky týkající se způsobu, jakým se respondenti seznámili s tímto textem a co pro ně znalost tohoto textu znamená. Dávala jsem proto velký pozor na odpovědi, které uváděli na otázku 3a až 3c. Byl to důležitý faktor, abych dokázala možný přínos Kubiszovy tvorby, díky předávání

[81] viz. Příloha č. 2.
[82] Výsledky studie v grafické podobně, viz. Příloha č. 3.

určitého kulturního dědictví obsahujícího „Kubiszovo DNA“ a splnění tak charakteristických vlastností „generačního kruhu“, tedy předávání kódu z pokolení na pokolení a tím způsobené ovlivnění osobnosti a identity dítěte. Dalším důležitým jevem, po zjištění míry vlivu Kubiszovy tvorby na sebeidentifikaci respondentů, byly bezesporu odpovědi č. 5 a 6, kde se ve výpovědích objevovaly slova, jako: identita, totožnost, tradice, národní hrdost či regionální i národní patriotismus. Jako další část této podkapitoly, bude následovat interpretace výpovědí respondentů napříč všemi třemi kategoriemi a závěrečná sumarizace zjištěných jevů. V případě potřeby prokázání vlivu „někoho“ nebo „něčeho“ na sebeindentifikaci jedince, je dle mého názoru vhodné ponechat odpovědi respondentů v původním znění, tak jak byly uvedeny v anketě. Ke každé otázce, která byla důležitá pro výzkum, jsem vybrala několik „nejzajímavějších“ příkladů odpovědí, které potvrzují mé domněnky (jestli se už jedná o předávání tradice či „Kubiszovy DNA“ nebo vlivu této tvorby na sebedefinování respondentů). Výsledky studie a odpovědi na jednotlivé otázky v grafické podobě jsou součástí práce a najdeme je v příloze č. 3.

5.2.1. Intepretace výpovědí v jednotlivých kategoriích

- **Kategorie do 27 let**

Věkový průměr respondentů v této kategorii byl devatenáct let. Celkový počet dotázaných byl 84 (z toho 50 žen a 34 mužů).

Pokud bych měla začít mírou znalosti textů, tak více jak polovina respondentů zcela správně určila Jana Kubisze za autora obou uvedených písní. Mezi nejčastější odpovědi na otázku, **kde** nebo **jak se seznámili** s textem Płyniesz Olzo, většina z nich shodně jmenovala rodinné prostředí nebo školu. Několik z nich, uvedlo různé kulturní akce pořádané PZKO, kde se tato píseň zpívá. Ti z respondentů, kteří znali tuto píseň ze školy, často argumentovali tím, že učitelé považovali znalost tohoto textu za povinnost a dokonce z těchto textů několikrát zkoušeli.

„ Pamiętam, że uczono nas tych pieśni w szkole podstawowej, ale to juz była powtórka, bo nie pamiętam dokładnie, ile miałem lat, kiedy nauczyli mnie ich rodzice.“ 1DM

„Na lekcjach śpiewu w szkole podstawowej oraz na uroczystościach rodzinnych, kiedy babcia oraz jej siostry śpiewały te piosenki przy stole.“ 1AW

„ Na lekcjach języka polskiego w gimnazjum, ale nie tylko tam, bo też na różnych imprezach, jak Górol, różne bale, akcje PZKO.“ 1FN

„ Śpiewał i opowiadał mi je dziadek lub babcia kiedy byłem mały“. 1ON

Když se měli respondenti v další části otázky č. 3 zamyslet nad pravým důvodem toho, **proč** je rodiče, či učitelé **seznámili** s Kubiszovými texty a jestli pro ně jsou tyto texty důležité, odpovědi byli velice zajímavé. Většina z dotázaných si je jista, že je povinnost a dokonce nutnost tyto texty znát, jelikož právě díky těmto písním, vzrůstá pocit společné lokální identity. Dokonce se objevilo pár odpovědí, kde respondenti považují tato díla za jeden z nejdůležitějších symbolů „polskosti“ na Zaolziu a stavějí tuto píseň na národní úroveň, která je předávána z generace na generaci. Je zde patrná důležitost uchovávání regionální tradice, jakou má pro místní obyvatele. Pro mnohé z respondentů je znalost těchto písní velice důležitá, ať už proto, že jim umožňuje bezproblémové zapojení se do místní kultury anebo je zdrojem historie, kterou budou jednou chtít předávat svým dětem nebo v nich vzbuzuje pocit hrdosti z toho, že pochází právě z Těšínska.

„ Ponieważ, jestem Zaolzianinem i jestem powinien znać pieśnie narodowe”. 1PP

„ Wymienione pieśni są autorstwem zaolziańskiego twórcy, są bardzo ważne dla Polaków żyjących na Zaolziu w Czechach. Dzięki tym utworom wzrasta poczucie wspólnej tożsamości Zaolziaków na tych terenach“. 1CY

„ Myślę, że jest to jeden z najważniejszych symboli zaolziańskiej polskości. Dla mnie mają te teksty nawet jakiś wymiar mistyczny, jakąś niewidzialną więź- gdziekolwiek się znajduję- przenosi mnie w rodzinne strony. Nolmalne, że czujesz rezonans ze swoją osobistą przeszłością. Ale co dziwne, ponadto z czymś w rodzaju zbiorowej przeszłości, głos naszych przodków“. 1DZ

„ Kształtowanie poczucia przynależności do polskiej mniejszości narodowej żyjącej na Zaolziu- by obudzić w sobie pewne więzi do terenu, na którym mieszkam i do kultury“. 1AZ

„Zaznajomiono mnie z nimi, abym wiedziała coś o życiu naszych dziadków i to skąd pochodzę“. 1BW

„ Uważam, że te pieśni są dla mnie korzystne, bo czuję się związana z Zaolziem i jestem dumna, że stąd pochodzę. Tak samo jak mnie moji rodzice śpiewali, to i ja chce swym

dzieciom je śpiewac, aby znały historię i też czuły się związane z miejscem naszych przodków“. 1EQ

Ani nejmladší kategorii respondentů nezpůsobily problémy otázky 4, 5 a 6. Zde se měli **zamyslet nad** Kubiszovým **odkazem**, který je ukryt za slovy v *Płyniesz Olzo*. Téměř polovina z nich považuje text této písně za vyspělý, pravdivý a nadčasový. Melodie Płyniesz Olzo je pro některé velmi jednoduchá, ale právě v této jednoduchosti nacházejí sílu, která umocňuje její hodnotu a to, co se nedá vylíčit slovy. Současně pro mnohé z nich působí jako varování před skutečností, že jednou všechno pomine, jelikož dnešní kosmopolitní společnost nedbá na předávání „Kubiszovy DNA“. Mnozí z nich, kteří se identifikují s místním regionem, u kterých tato píseň vyvolává pocity melancholie, vidí, že jazyk, kulturní dědictví a paměť z generace na generaci slábne.

„ Bo tak naprawdę sobie trzeba uświadomić, że ta Olza nasza naprawdę płynie, rośnie tam stary dąb i że warto przekazać Kubisza następnym pokoleniom“.

Díky této větě a mnoho dalším je vidět silné připoutání této generace k místnímu regionu. Většina z nich si myslí, že tyto písně je dobré znát, protože jim pomáhají v jednodušším určení své identity. „Kubiszovu DNA“ tato generace získává pomocí pečlivého přístupu učitelů, kteří si uvědomují skutečnou hodnotu této písně. Častokrát tak dochází k tomu, že se Płyniesz Olzo, vedle regionální hymny, stává také školní hymnou. Ti z nás, kteří se dokážou identifikovat s obsahem Płyniesz Olzo, nemusí váhat mezí tím, jestli patří mezi Poláky nebo Čechy. Umí si najít to „svoje“ místo. Hodně z mladých respondentů používalo regionální terminologii a uvažovalo o sobě, jako o Zaolzianinie, tudíž se identifikují se svoji malou vlastí a jsou zakořenění v tomto regionu.

- **Kategorie 28-57 let**

Věkový průměr respondentů v této kategorii byl čtyřicetdva let. Celkový počet dotázaných byl 67 (z toho 42 žen a 25 mužů).

Výsledky této kategorie, z pohledu znalosti textů a znalosti autora, dopadly nakonec nad má očekávání. Více jak 70% žen napsala pod oba úryvky Jana Kubisze. Větší problém s napsáním správného autora těchto písní, měli určitě pánové. Častým „problémem“ se stala záměna Jana Kubisze za Pawła Kubisze (o více, jak generaci mladšího autora než byl Jan Kubisz). O této záměně jmen jsem se již zmínila na začátku této kapitoly. Avšak to, že někdo „nezná“ spisovatele a učitele Jana Kubisze neznamená to, že by se nemohl identifikovat

pomocí jeho tvorby. Mnoho respondentů v této kategorii odpovědělo zcela automaticky, že si ani nepamatuje, kdy se s těmito písněmi seznámili, dokonce se jím zdá, jako by se s touto „znalostí“ narodili. Na první pohled by se proto mohlo zdát, že rodiče a prarodiče „Kubiszovu DNA“ předali správně, ale právě i díky režimu došlo k omezení této informace „pouze na kulturní DNA“. Navíc, se regionální literatura (i kultura) přizpůsobuje sociálně-politickému kontextu národního celku. Tím myslím, že se měnila orientace tvorby, autoři té doby se snažili přerůstat z regionálních rozměrů do celonárodních, opouštěli regionální témata a problémy. Abych byla konkrétní, Jan Kubisz je považovaný za autora klasického regionalismu, věrný své poezii, ve které idealizoval národ a lákal na krásy rodné země. Jeho tvorbu by se tematicky dalo přiřadit do nábožensko-kulturní sféry. Proto když v 50. letech 20. století nastoupil na literární scénu Paweł Kubisz, který psal podle sociálně-politických vzorů, se snažil přizpůsobovat aktuálním trendům, zcela zastínil Jana Kubisze. Na rozdíl od Jana Kubisze, který zůstal věrný regionu a nikdy „nevyšel“ mimo jeho hranice, Paweł byl řazen k buřičům těšínské literatury. Jeho tvorba byla natolik expresivní a avantgardní, že zastínila tak významného tvůrce, jakým byl Jan Kubisz a sesunula jej do neznáma. Tudíž v průběhu let, někteří z respondentů zapomněli nebo pozměnili autora Płyniesz Olzo na Pawła Kubisze, který dokázal schůdněji reagovat na aktuální problematiku a tím zastínit klasické pojetí regionalismu Jana Kubisze. Až postupem času došlo k přehodnocování místních tradic a až začátkem 90. let se opět začala objevovat díla, které napsal Jan Kubisz, a tím byl najednou zase předmětem diskuzí. V mnoha odpovědích na otázku, kde se seznámili s touto tvorbou, se střední generace podobala nejmladší generaci. Nejfrekventovanější odpovědí bylo prostředí školy a domova. Poměrně velký počet respondentů v této kategorii (především žen) pracuje nebo pracovala ve školství. Podle odpovědí v anketách bylo znát, že je s Janem Kubiszem spojuje nejen společný region, ale i poselství, v podobě učitelského povolání. Právě tohle jsou lidé, kteří se nenechali zmást změnou tendencí v literatuře a politice. Pořád měli na paměti Kubiszův odkaz obsažený v Płyniesz Olzo, *„pamiętaj swych przodków”* a snažili si zachovat „Kubiszovu DNA“. Díky této skutečnosti, došlo k „znovuobjevení“ Jana Kubisze, resp. pouze k oprášení jeho tvorby a učitelé mohli nejmladší generaci předávat opět kulturní tradici, která je specifická pro kulturu Zaozia a díky „Kubiszově DNA“ svým studentům pomoct v orientaci v regionu, následné identifikaci s prostorem a výslednou sebedefinicí.

„ Powyższe utwory uświadamiają nam czym jest nasz dom rodzinny, miłość do rodziców, do ojczyzny, do języka ojczystego, do tradycji, do pochodzenia. W podanej zwrotce Płyniesz Olzo jest przez autora wyrażone pewne ubolewanie, przestroga na przyszłość. Obawiam się, że w dzisiejszych czasach staje się niestety jak najbardziej aktualna. I gdzie popełniono błąd?

Może jednak nie będzie aż tak źle? Obserwując jednak z racji swego zawodu naszą młodzież, a szczególnie jej rodziców, jestem umiarkowanym optymistą“. 2AW

„Znajomość tych pieśni jest bardzo korzystna, dlatego że, wszystkie wiadomości, które uzyskujemy rozwijają naszą osobowość i pamięć“. 2BZ

„Te słowa piosenek są z wiekiem i profesją coraz bardziej aktualne“. 2CY

Tato kategorie ve svých odpovědích hodně zdůrazňuje předávání kulturního dědictví, jakožto jistoty „zakořenění“ v daném regionu. Důraz kladou na předání pocitu identity, kterou jim pomohla vytvořit i tvorba Kubisze tím, že zdůrazňovala jejich pozici na Zaolziu. Díky těmto písním se cítili doma, ne jako „cizí“. Znalost těchto písní je řadí mezi polskou společnost na Zaolziu a zanechává v nich patriotismus k rodnému kraji.

„ Poczuwam tożsamość regionalną, poczucie „naszyzmu”- odczuwalnego w „tych stronach””. 2KC

„ Były dyrektor mojej szkoły w Gnojniku przypomina mi moją polskość i przynależność do ziemi rodzinnej, bo rodzina- to podstawa, mowa ojczysta- podstawa, nie zapomnieć o polskości”. 2PG

„ Jestem wdzięczna Kubiszowi za przekazanie mi tożsamości regionalnej. Bo „wszyndzi piekne, ale dóma nejpieknieji“, przyroda jest niemienna, wierna swojemu miejscu „urodzenia“, tylko ludzie zapominają na swoje korzenie“. 2DR

- **Kategorie nad 58 let**

Je pochopitelné, že lidé, kteří vyrůstali v období války nebo dospívali v období jejich největších následků, jsou hodně vázání na kraj, ze kterého pochází. V této kategorii, anketu zodpovědělo 77 respondentů (z toho 34 žen a 33 mužů). Znalost textů je pro všechny z nich samozřejmostí, Jana Kubisze si moc váží a jeho tvorbu považují za součást regionálního vzdělávání. Hodně ve svých odpovědích vzpomínají na své rodiče, kteří je učili, díky Płyniesz Olzo, znát základy regionální kultury a tak je obohacovali o životní hodnoty, se kterými se jako lidé, Poláci žijící na Těšínsku identifikují. V případě této kategorie, je vidět velký podíl „Kubiszovy DNA“. Mnoho z nich vzpomínala na fakt, že díky těmto písním, které jak jistě víme, mají velice patriotický charakter, přečkali období války. Považují za důležité, aby tento

odkaz obsažený v Kubiszově tvorbě předávali následujícím generacím již od raného dětství a zajistili tak, kontinuitu místní kultury, tradice a paměti. Doufají také v to, že mladé generace přijmou „životní moudra“ staršího pokolení a nezapomenou na rodný jazyk svých předků, zemi, kraj, ze kterého pochází a právě díky Płyniesz Olzo se budou lépe identifikovat se Zaolziem. Opět jsem vybrala několik odpovědí v anketách, které je důkazem toho, jak důležitá je pro ně Kubiszova tvorba. U této generace lidí nemá ani bližší význam hlouběji přemýšlet proč tomu tak je. Většina těchto lidí je věřících a hluboce spjatých s polským národem. Proto jim Kubiszova náboženstvo-regionální tématika byla nejbližší, jak svým obsahem, tak odkazem.

„ Powinno znać te teksty, ponieważ słuszno uważano, że są one składnikiem edukacji regionalnej i jako takie wyposażą mnie w wartości, z którymi jako człowiek, Polak, mieszkaniec ziemi cieszyńskiej będę się identyfikował”. 3AZ

„ To są po prostu hymny Zaolziaków. Moji uczniowie musieli znać wszystkie zwrotki na pamięć. Nawet moje wnuki (3 i 5) już je śpiewają”. 3WB

„Swoją treścią dają mi poczucie tożsamości do terenu Zaolzia. Wszędzie się je śpiewa. Są to pieśni patriotyczne, które znów uczymy znać nasze wnuki”.

„Pozwolily nam przetrwać trudy wojenne”.

„ Wyrażają po prostu naszą tożsamość. Jest to uświadomienie Polakom na Zaolziu, zkąd pochodzimy i co jest to kraj ojczysty- nie Polska, nie Czechy, ale ZAOLZIE!!!”.

„ Kubisz chciał nam przekazać, byśmy się cieszyli ze swojej małej ojczyzny, choć na pozór to wygląda pretensjonalnie czy wręcz egoistycznie”.

5.2.2. Celkové vyhodnocení studie

Na začátku jsem si položila dvě otázky, a to: Jak velký vliv a jestli vůbec nějaký, má Kubiszova tvorba na utváření identity místních lidí? A jestli je odkaz v jeho tvorbě, tzn. Kubiszova DNA, předávána v rozmezí generačního kruhu? Výsledky ankety, jsou důkazem toho, že místní lidé potřebují mít pocit domova, potřebují se identifikovat se Zaolziem a v tom všem, jim pomáhá i tvorba Jana Kubisze, která má podle všech, nezávisle na věkové kategorii respondentů, svoji velkou hodnotu a je považována za kulturní dědictví Těšínského Slezska. Společnost lidí na Těšínsku bychom mohli hodnotit jako vyspělou a takovou, která si zakládá na historické paměti, je si vědoma svých specifických hodnot a komunikuje spolu pomocí tradičních symbolů. Ačkoliv osoba Jana Kubisze nebyla ve všech

kategoriích stejně známá, jeho tvorba působila i tak na sebeidentifikaci lidí. Když respondenti mluvili o národní hrdosti, tradici, národním jazyce (považují za něj nejčastěji těšínské nářečí, tedy gwarę cieszyńską), podtrhávali důležitou roli svých rodičů a prarodičů, kteří jim ji „vštěpovali“ od útlého dětství, ať už pomocí ústní slovesnosti, regionálního tisku nebo regionální kultury v podobě tvorby Jana Kubisze, „Kubiszovy DNA“ a jeho hymnické písně Płyniesz Olzo. Díky tomu, že jim tato národní hrdost byla „vštěpována“ již od dětství, měla vliv na jejich životy. Každý člověk si se svým regionem vytvořil řadu asociací, které si pamatuje a připisuje jim určitý význam. Kdykoliv se objevil nějaký konflikt nebo projev netolerance vůči jejich osobě ze strany Čechů, nedělají si s tím starosti a pevně si stojí za tím, kým jsou. Býti Polákem na Zaolziu, dává mnoha z nich pocit odlišnosti a jedinečnosti. Protože většina místních lidí mluví těšínským nářečím, nejčastěji se setkávají s lidmi polské národní menšiny na společných akcích pořádaných PZKO nebo Macierzą Szkolną, kde si připomínají svoji kulturu a předávají regionální tradici. Díky studiu na polské škole, kde se řeší i otázka identity přímo na hodinách společenské výchovy, dostává většina z nich příležitost zamyslet se nad svým původem a jevy spojenými s jejím určením. Na Zaolziu můžeme rozlišit dvě roviny identifikace, z jedné strany je to obraz, tzv. malé vlasti, která se vyznačuje intimními vazbami k nejbližšímu okolí i k duchovnímu prostoru soukromých zážitků, ze strany druhé obraz velké vlasti, tedy ideového konstruktu společného dědictví a souboru nejdůležitějších hodnot vlastní etnické skupiny[83]. V dílech Jana Kubisze se téma kulturní, národní či etnické identity spojuje s místy, které představují prostor pro vytváření lidského sebedefinování a také rozhodujích životních momentů. Všichni respondenti nabádají k tomu, aby se pomocí tvorby Jana Kubisze uchovávala paměť na předchozí generace, aby se ji hlavně mladá generace snažila dále předávat. I když se budou místní lidé identifikovat jako Polák, Zaolzianin nebo Tustelok, je to jedno, pokud v sobě budou mít prvky „Kubiszovy DNA“ a budou znát a dodržovat odkaz obsažený v Płyniesz Olzo.

[83] Poslední, P.: Polské literární symboly, Hradec Králové: Gaudeamus, 2003, s. 14 (cyt.podle Kłoskowska, A.: Kultury narodowe u korzeni, Varšava, 1996)

6. Závěr

Na začátku této práce jsem si dala jeden cíl (teoreticky dva cíle), a to: Určení míry vlivu Kubiszovy tvorby na identitu a kulturní povědomí tří generací Těšínského Slezska. Dalším aspektem, který jsem se snažila prozkoumat, bylo předávání paměti, kulturního dědictví a „Kubiszovy DNA“. Musím přiznat, že jsem na začátku byla trochu skeptická, jelikož místní region a lidi, kteří zde žijí, dobře znám. Vím proto, že většina z nich (hlavně nejmladší a střední generace) má velký problém odpovědět na otázku týkající se vlastní identity. Proto jsem byla velice mile překvapená, že výsledky studie dopadly právě takto. Aby se respondenti mohli zúčastnit dotazování, museli být polské národnosti - což splnili, dále jsem se jich na určení národní příslušnosti neptala, čímž dostali volnou ruku k určení identity. Mnozí se ve svých odpovědích určili jako Poláci, jiní jako Zaolziacy a u některých jsem se setkala také z odpovědí Tustelok (tu- tady, stela- odsud). Avšak pro mě bylo nejdůležitější to, co pro ně znamenala tvorba Jana Kubisze. Důležité je, že kolem 87 % všech respondentů se ve svých odpovědích určitým způsobem identifikuje s regionem a s tvorbou Jana Kubisze. Z výsledků ankety na mě působí, že Płyniesz Olzo, jakožto součást kulturního dědictví, obsahující „Kubiszovu DNA“, spoluvytváří společně s dalšími faktory sebeidentifikaci lidí. Odkaz Jana Kubisze je proto stále zachován. Ať už se jedná o mladou generaci nebo tu nejstarší, každý se zmiňoval o potřebě předávání tohoto regionální bohatství dalším generacím, čímž se potvrzuje vlastnost „generačního kruhu“. Pro všechny místní lidi, je pocit zakořenění tou nejdůležitější potřebou pro správné fungování. Díky poznávání historie regionu a kultury, se vytváří pocit identity, také totožnosti, jakožto pocitu vlastního „já“. Klíčem k zajištění pocitu kulturní, lokální i národní identity je podle všeho, správné fungování ve společnosti a zúčastňování se kulturního života v regionu, kde si všichni připomínají svoje tradice a kulturní dědictví.

Osobně si troufám tento výzkum zhodnotit kladně. Jelikož se mi podařilo prokázat, jak důležitou roli má pro místní lidi zdejší kultura a jejich regionální hymna. Na podobné téma ještě nebyla zpracována ucelená publikace, jsem však toho názoru, že by si ji tohle téma, tato problematika, tito lidé a region zasloužili.

V průběhu výzkumu a psaní této práce, jsem hodně informací čerpala z archivních materiálů, které mě značně obohatili. Dále jsem se seznámila s hodnotnými publikacemi z oboru sociologie, kterých znalost se mi jistě bude hodit. V průběhu hledání vhodných materiálu k napsání této práce, jsem narazila na mnoho věcí, které v sobě nesou odkaz či památku otce regionální literatury - Jana Kubisze. Díky pomoci jeho vnučky Alicji Tobołové,

která žije se svou rodinou v jeho domě z roku 1910, jsem měla možnost dostat se k mnoha cenným věcem z domácího archívu rodiny Kubiszů, ke kterým bych se za normálních okolností nedostala.

Během své práce jsem se zároveň setkala s mnoha zajímavými fakty a souvislostmi, které mi budou velikým přínosem pro další život.

7. Seznam použité literatury

Prameny:

Kubisz, Jan: Pamiętnik Starego Nauczyciela, Cieszyn: Wydawnictwo Towarzystwa Ewangelickiego w Cieszynie, 1928

Kubisz, J.: Z niwy śląskiej, Lwów: Towarzystwo Wydawnicze, 1902

Sekundární literatura:

Bokszański, Z.: Tożsamości zbiorowe, Warszawa, 2005

Cicha, Irena: Stonawka od źródła do ujścia, Český Těšín: Regio, 2004

Damrosz, J.: Region i regionalizm, Warszawa, 1987

Damrosz, J.: Symbolika regionu jako wyznacznik odrębności, Opole, 1988

Hrbata, Z.: Román a „genius loci“. Regionalismus jako pojetí světa v evropské a americké literatuře. Praha, 1994

Kadłubiec, K. D. a kol.: Polská národnostní menšina na Těšínsku v České republice (1920-1995), Ostrava, 1997

Kaszper, R.,Małysz, B.: Poláci na Těšínsku, Český Těšín, 2009

Kolbuszewski, J.: Rzeki. Antologia poetycka. Wybór opracowań, Wrocław, 1998

Kopaliński, W.: Słownik symboli, Warszawa: Oficyna Wydawnicza RYTM, 2001

Kraus, J.: Nový akademický slovník cizích slov A- Ž, Praha, 2005

Kubisz, J.: Olza „ Kalendarz Cieszyński 1990“, Cieszyn, 1989

Lewowicki T.: Socjalizacja i kształtowanie się tożsamości- problemy i sugestie rozwiązań, Warszawa- Toruń, 2008

Lewowicki, T., Grabowska, B.: Społeczności pogranicza- Wielokulturowość- Edukacja, Cieszyn, 1996

Mangirasová, Z.: Mytologická a regionalistické aspekty v poezii Bogdana Trojaka, Olomouc, 2010

Michalska, M.: Religijność na pograniczu. Polacy na Zaolziu, Český Těšín, 2006

Muszyński, H.: Zarys teorii wychowania, Warszawa, 1975

Poslední, P.: Polské literární symboly, Hradec Králové: Gaudeamus, 2003

Región v národnej kultúre, Zborník prác z IX. konferencie o literárnom vzdelaní, Dolný Kubín- Nitra, 1988

Rosner. E.: Wokół Zofii Kossak, Górki Wielkie, 1995

Rusek, H.: Religia i polskość na Zaolziu, Kraków, 2002

Sławiński, J.: Myśli na temat: biografia pisarza jako jednostka procesu historycznoliterackiego, Warszawa, 1992

Sztompka, P.: Socjologia. Analiza społeczeństwa, Kraków: Znak, 2007

Svoboda, J.: Literatura a region, Ostrava- Opava, 1995,

Witkowski L.: Rozwój i tożsamość w cyklu życia, Toruń, 1989

Zahradnik S., Ryczkowski M.: Korzenie Zaolzia, Warszawa- Praga- Trzyniec, 1992

Zielonka, Z.: Geografia życia literackiego polskiego kręgu kulturowego na Śląsku, Słupsk, 1994

Periodika:

Kaszper, K.: Chleb ziemi In Z miłości do ziemi i ludzi, Czeski Cieszyn, 2001

Kaszper, Kazimierz: Jan i Paweł czyli dwa bieguny zaolziańskiej literatury, Czeski Cieszyn: Śląsk, 2005, nr 6.

Kaszper, K.: Niełatwe posłannictwo In Kwartalnik nauczyciela opolskiego, 1996, nr 3 a 4

Przeczek, G. : Jan Kubisz- pieśniarz ludu śląskiego, In Kalendarz „ Głosu Ludu na rok 1948“, rocznik III, red. Andrzej Kubisz i Henryk Jasiczek

Przegląd Polonijny, 1993, nr 4

Zahradnik, F.: Jan Kubisz In. Kalendarz <<Zwrotu>>na rok 1959, rocznik VI, PZKO, 1959

Zaolzie, Polski biuletyn informacyjny, nr 12/ 2006

Elektronické zdroje:

Český statistický úřad:
http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/C2003170D4/$File/41140315.pdf,

http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/01000-12

Příloha č. 1 - Obrázky

1. Dům Jana Kubisze z roku 1910.

1. Portrét Jana Kubisze a jeho manželky.

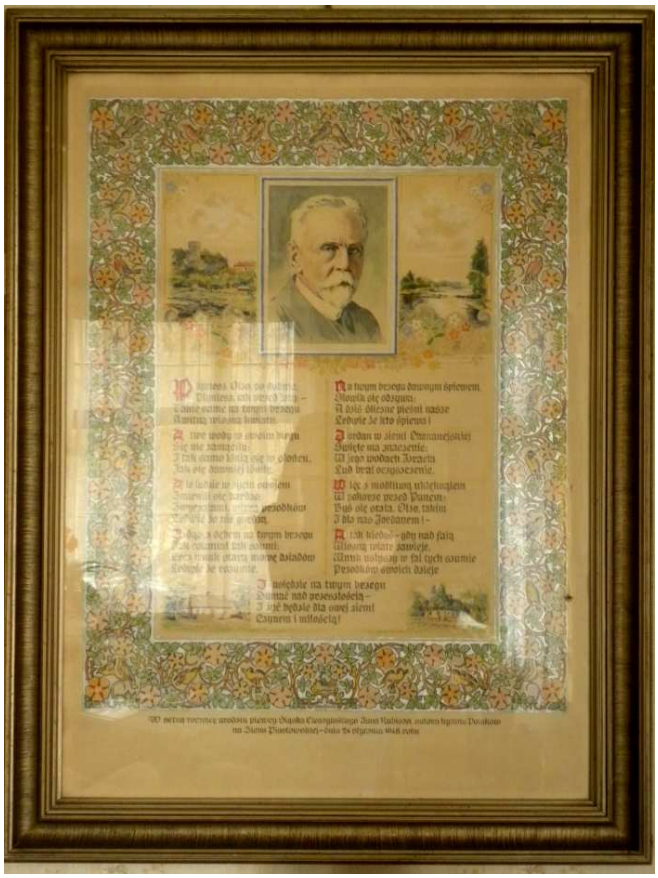

2. Obraz „Płyniesz Olzo” s portrétem Kubisze.

3. Z prava, hrob Jana Kubisze a hrob jeho nejmladšího syna Andrzeje Kubisze na hřbitově v Hnojníku.

4. Pomník Jana Kubisze v Těšíně. V popředí vnučka Jana Kubisze Alicja Tobołová se svými dcerami. (Fotka se soukromé sbírky p. Tobołové).

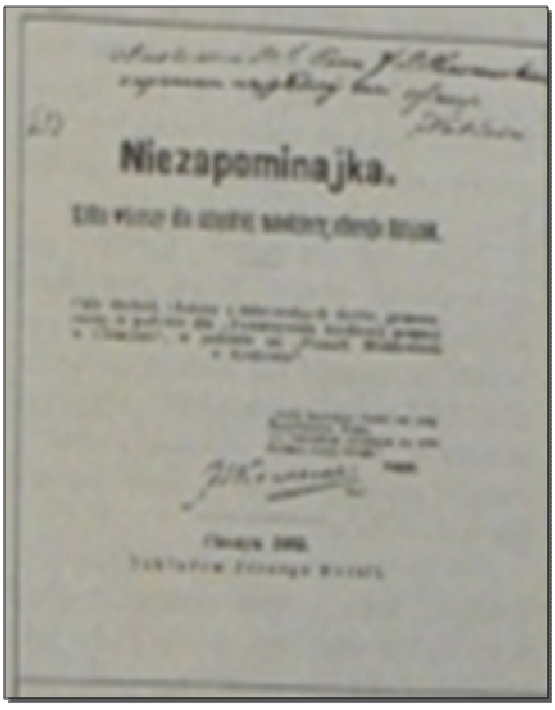

5. Titulní strana sbírky Niezapominajka, s dedikací J. I. Kraszewskiemu.

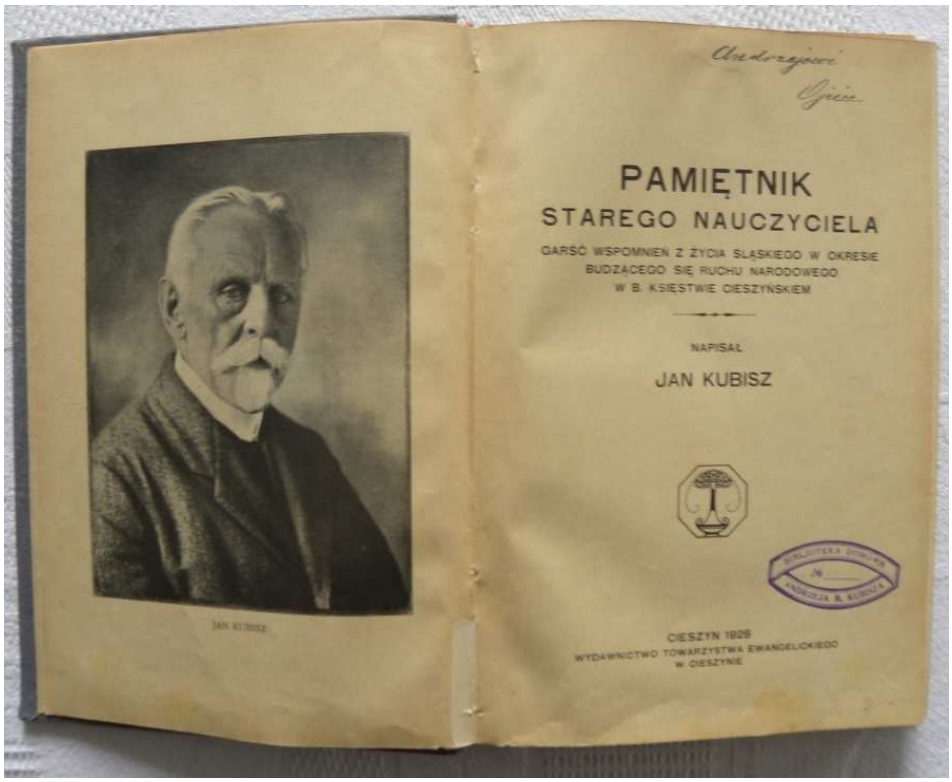

6. První vydání Pamiętniku starego nauczyciela s dedikací pro nejmladšího syna Andrzeje- „Andrzejowi Ojciec”.

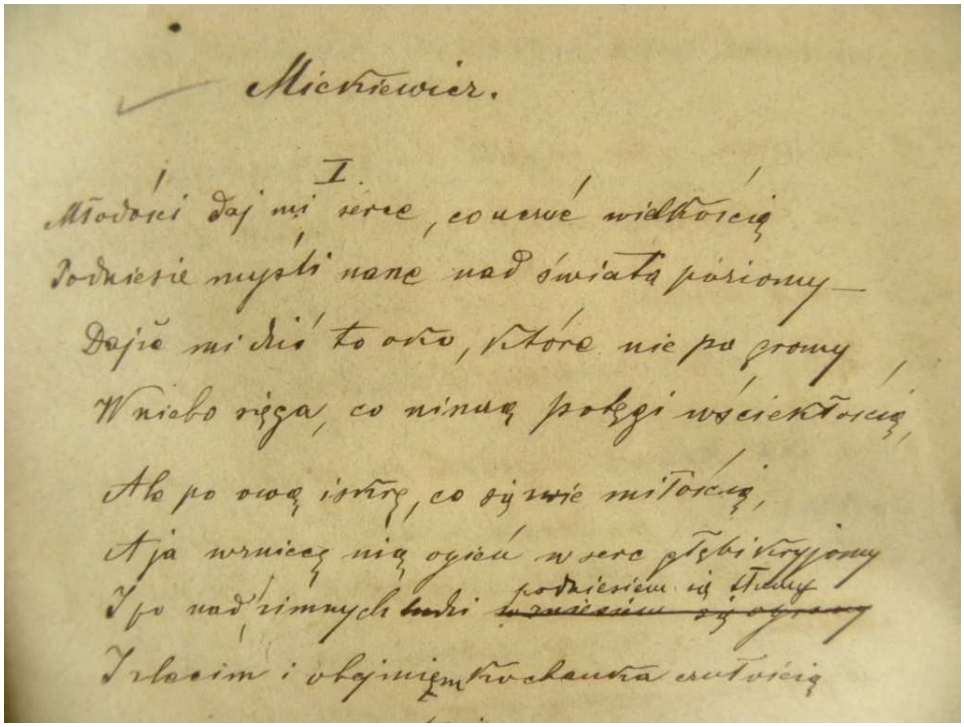

7. Vzor rukopisu Jana Kubisze.

▲ *Dzieci z PSP w Trzyńcu-Końskiej Podlesiu wraz z opiekunami cieszą się wczuciem dobrze wykonanej pracy.* *Fot. archiwum szkoły*

PARK I POMNIKI ODZYSKUJĄ DAWNY BLASK

Dzieci się zlitowały...

W centrum Końskiej-Podlesiu znajduje się park, w którym kiedyś postawiono dwa pomniki - Janowi Kubiszowi i poległym w drugiej wojnie światowej miejscowym obywatelom. Kiedyś była tam nawet fontanna z wodotryskiem, były ozdobne krzewy, drzewa iglaste. Potem ktoś fontannę zamienił w skalkę, posadził róże... Przed rokiem 1990 corocznie odbywały się pod pomnikiem uroczystości z wieńcami okolicznościowymi, z zaciąganiem honorowych straży, przemówieniami, a nawet - pochodami.

Od tego czasu tu i tam ktoś tylko przypadkowo zahaczył o park. Miejsce powoli zarastało trawą i chwastami.

Wreszcie zlitowali się nad parkiem uczniowie miejscowej polskiej szkoły, postanawiając zrobić tu porządki. Na apel szkoły odpowiedziało też kilku dorosłych. Wspólnymi siłami, pracując przez dwa dni, wykonano ogrom pracy, której nie trzeba się wstydzić. Park i pomniki odzyskują swój dawny wygląd. Odzyskują, gdyż trzeba jeszcze wiele tu zrobić, na przykład naprawić i pomalować ławeczki, wysypać żwirem chodniki czy naprawić i oczyścić pomnik Jana Kubisza. Tego wszystkiego jednak nie potrafią zrobić małe dziecięce rączki. Potrzebna jest pomoc miejscowych obywateli, którzy w porozumieniu z Urzędem Miejskim w Trzyńcu (właścicielem parceli) powinni dokończyć podjęte przez dzieci dzieło. Wtedy w parku można znów będzie usiąść i zadumać się nad życiem i twórczością autora „Płyniesz, Olzo" i losami tych, którzy zginęli, abyśmy my mogli żyć. Zadumać się w nadziei, że nie spełnią się nigdy słowa pieśni Jana Kubisza

8. Článek o revitalizaci parku Jana Kubisze v Konské.

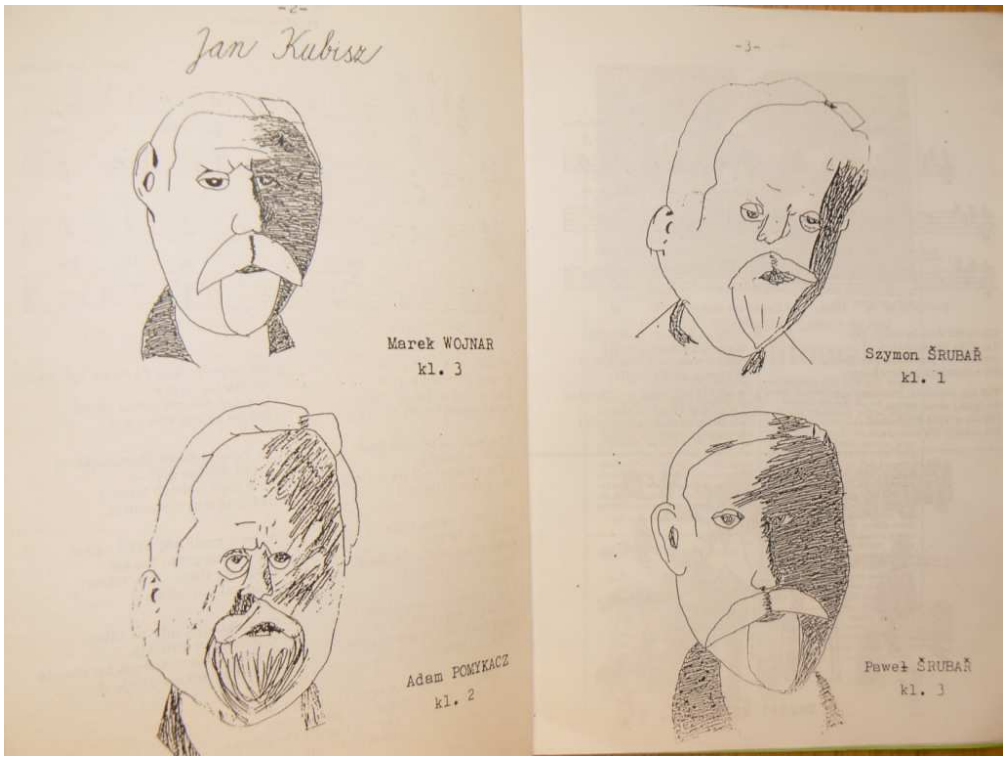

9. Portréty Jana Kubisze, které namalovaly děti k 150. výročí jeho narození.

Příloha č. 2 – Anketa

ANKIETA

Zwracam się z prośbą o wzięcie udziału w badaniu, które dotyczy analizy symboli literackich.

Proszę o staranne przeczytanie i wypełnienie wszystkich pytań oraz danych metryczkowych.

Płeć .....

Wiek.....

Miejsce zamieszkania.....

Narodowość.....

1.Podaj imię i nazwisko autora/-ów poniższych utworów.

A)Ojcowski dom to istny raj,

Dar Ojca niebieskiego.

Chociażbyś przeszedł cały świat,

Nie znajdziesz piękniejszego.

.....

B) I dąb z dębem na twym brzegu,

Jak szumiał tak szumi;

Lecz wnuk starą mowę dziadów

Ledwie że rozumie.

.....

2. Czy już kiedyś spotkałeś/-aś się z
3. tymi fragmentami utworów?

TAK / NIE

4. Jeśli zaznaczyłeś/-aś odpowiedź „ TAK”, to odpowiedz na podpunkty a), b), c):
   Jeśli zaznaczyłeś/-aś odpowiedź „NIE”, przejdź do pytania nr 4.

   a) napisz w jakich okolicznościach zapoznałeś/-aś się z tymi utworami?

   .....

   .....

   .....

   b) dlaczego Twoim zdaniem zaznajomiono Cię z tymi utworami?

   .....

   .....

   .....

   c) czy znajomość tych tekstów jest dla Ciebie korzystna? Uzasadnij swoją odpowiedź.

   .....

   .....

   .....

5. Jak scharakterujesz zawartość powyższych fragmentów?

   .....

   .....

.....

6. Co Twoim zdaniem chciał/-eli autor/-rzy przekazać w swoich tekstach czytelnikom?

   .....

   .....

   .....

7. Czy powyższe teksty wg Ciebie charakteryzuje jakaś symbolika? Uzasadnij swoją odpowiedź.

   .....

   .....

   .....

   .....

8. Podaj przynajmniej 5 nazwisk przedstawicieli zaolziańskiej literatury.

   .....

   .....

   .....

   .....

   .....

9. Dopisz do poniższych wyrazów określenia, które kojarzą Ci się z nimi.
   - dom -

     .....

.....

.....

- pamiętnik -

.....

.....

.....

- Zaolzie -

.....

.....

.....

- rzeka -

.....

.....

.....

- gwara-

.....

.....

.....

Sprawdź, czy odpowiedziałeś na wszystkie pytania.

Dziękuję za wypełnienie ankiety.

Příloha č. 3- Výsledky ankety v grafické podobě

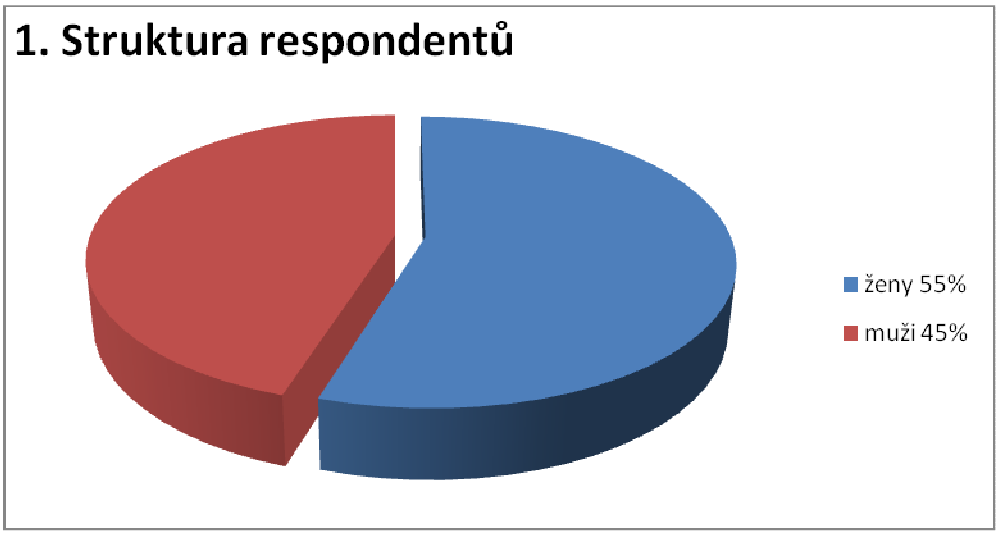

Celkový počet respondentů 228, z toho 126 žen a 102 mužů.

2. Věková struktura respondentů

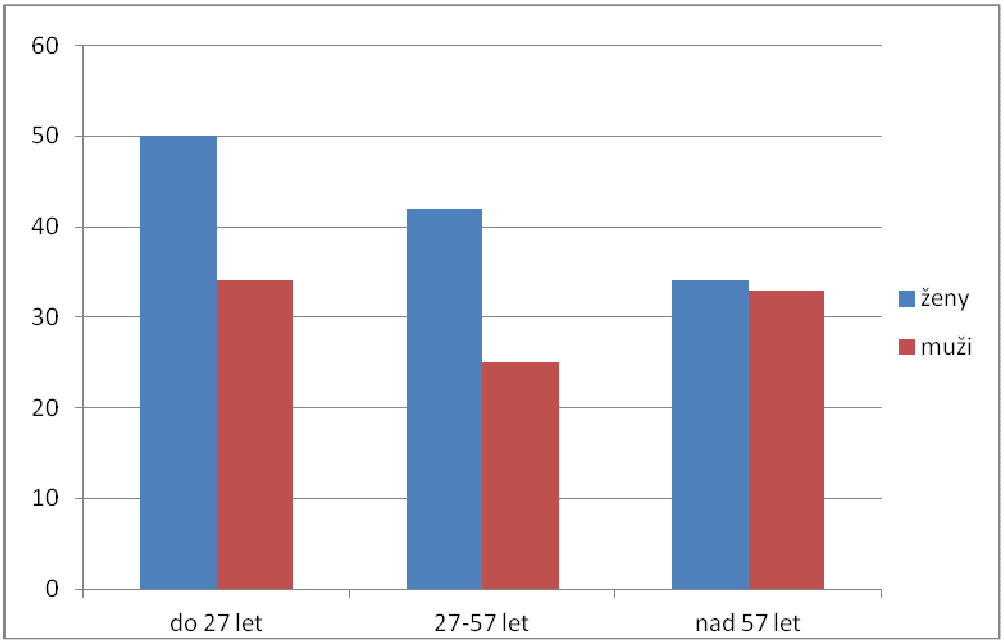

Dále jsou uvedeny výsledky ankety (1., 2. a7.otázky):

3. Znalost autora POUZE 1. textu

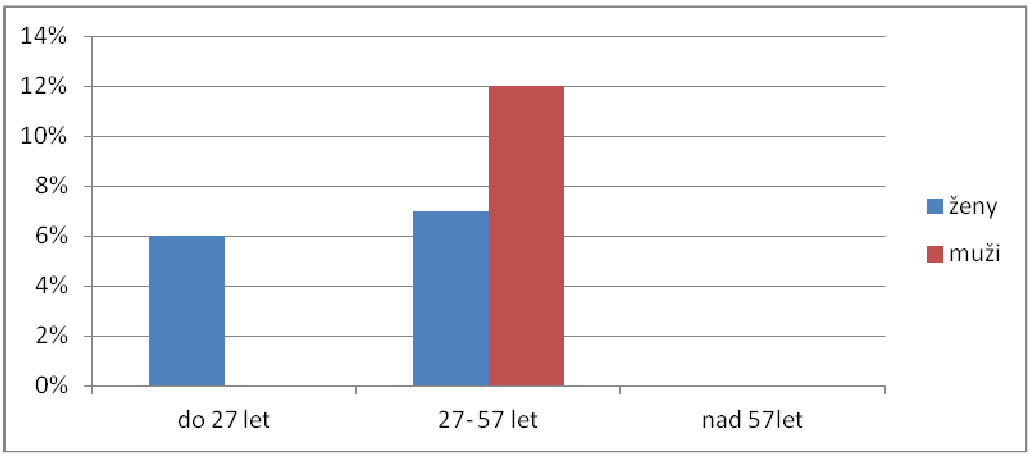

4. Znalost autora POUZE 2. textu

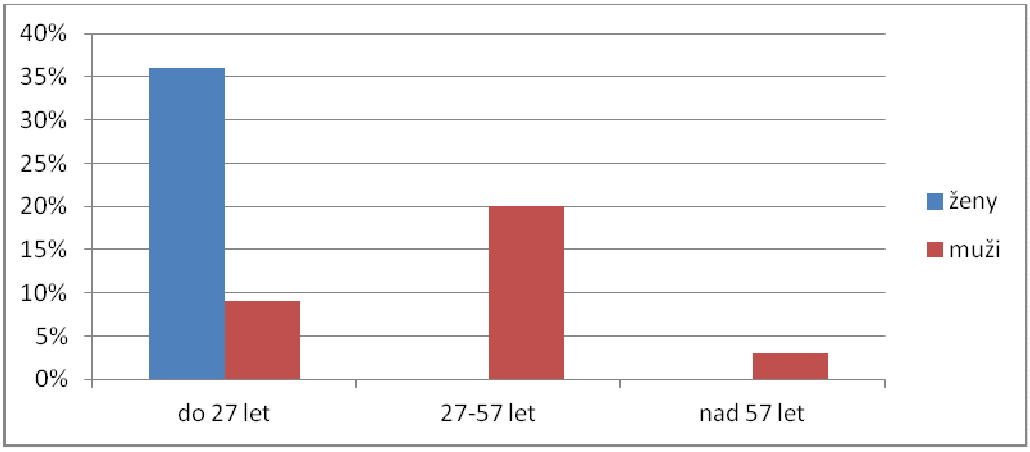

5. Znalost autora OBOU textů

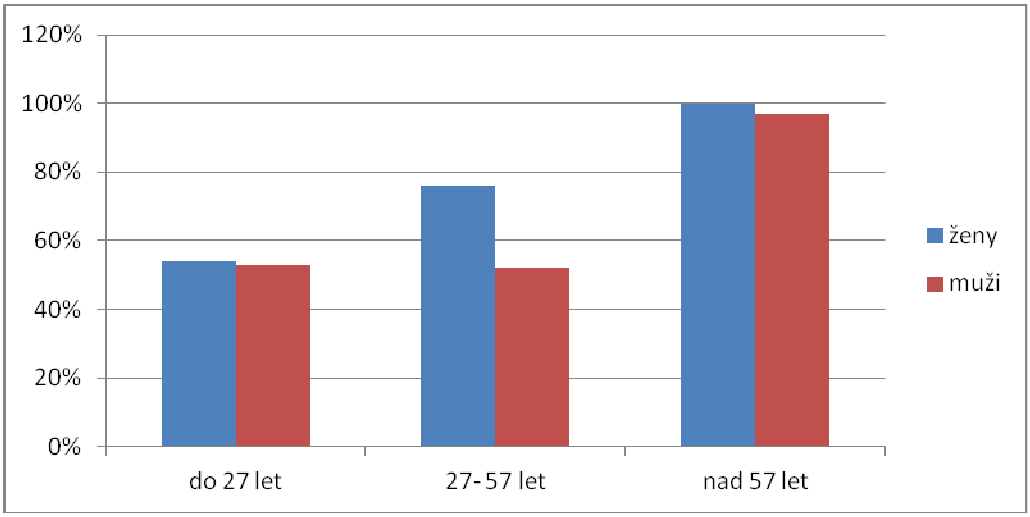

6. Znalost textů (bez autora)

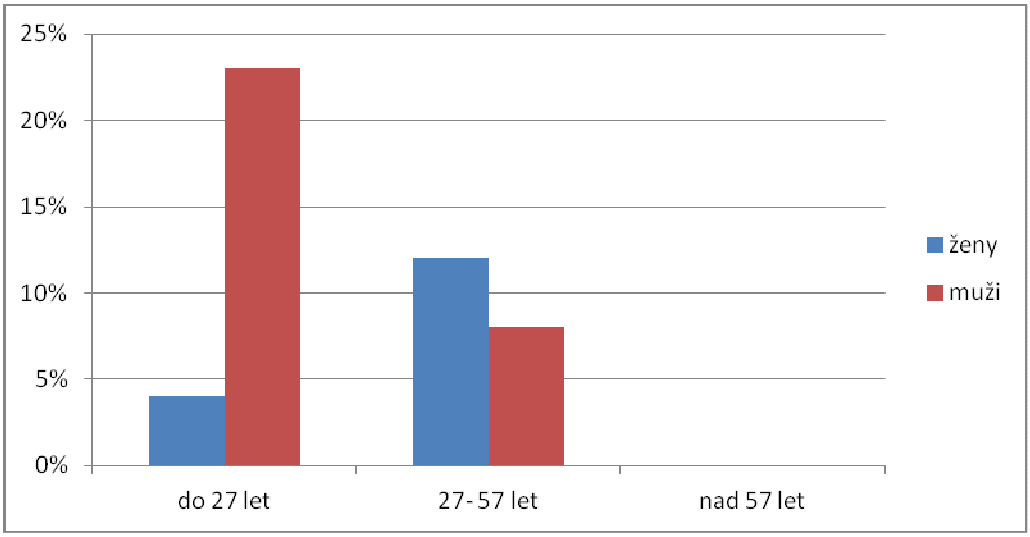

7. Neznali vůbec

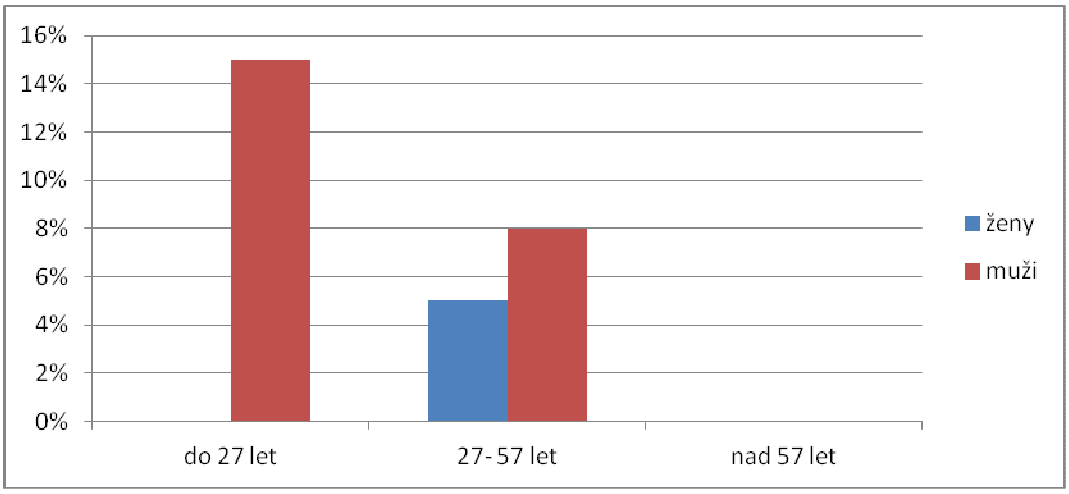

8. K otázce č. 7 dopsali další min. 4 autory

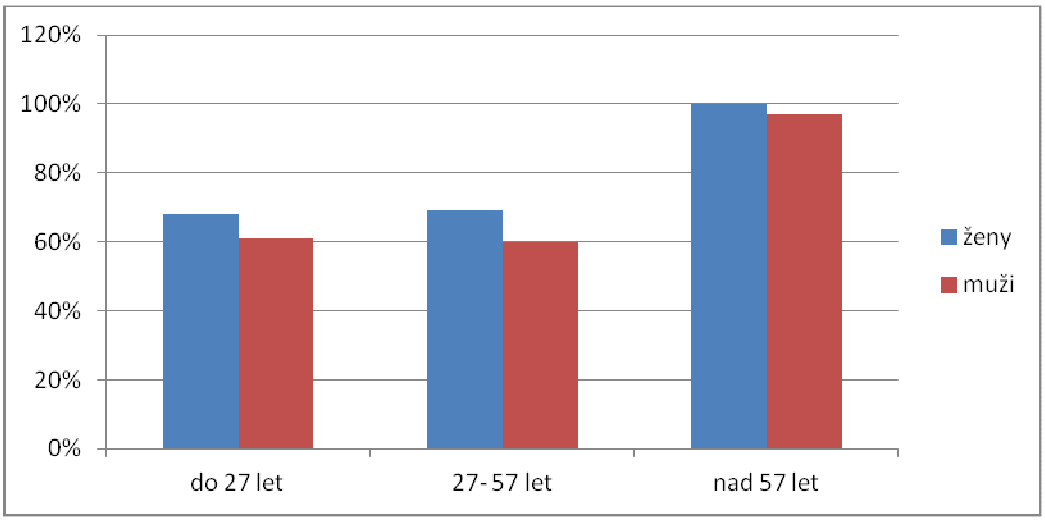

Příloha č. 4 - Płyniesz, Olzo po dolinie

Płyniesz, Olzo, po dolinie,
Płyniesz, jak przed laty,
Takie same na twym brzegu
Kwitną wiosną kwiaty.

A twe wody w swoim biegu,
Się nie zamąciły;
I tak samo lśnią się w słońcu,
Jak się dawniej lśniły.

Ale ludzie w życiu swojem
Zmienili się bardzo;
Zwyczajami, wiarą przodków
Ledwie że nie gardzą.

I dąb z dębem na twym brzegu,
Jak szumiał tak szumi;
Lecz wnuk starą mowę dziadów
Ledwie że rozumie.

Na twym brzegu dawnym śpiewem
Słowik się odzywa;
A dziś śliczne pieśni nasze
Ledwie że kto śpiewa!

Jordan w ziemi Chananejskiej,
Święte ma znaczenie:
W jego wodach Izraela
Lud brał oczyszczenie.

Więc z modlitwą uklęknąłem
W pokorze przed Panem:
Byś się stała, Olzo, takim
I dla nas Jordanem!

A tak kiedyś - gdy nad falą
Wiosną wiatr zawieje,
Wnuk usłyszy w fal twych szumie
Przodków swoich dzieje,

I usiędzie na twym brzegu
dumać nad przeszłością -
I żyć będzie dla swej ziemi
Czynem i miłością!

Příloha č. 5- Záznam rozhovorů

Rozhovor s a) Mgr. Danielou Zarembovou (bývalou učitelkou polského jazyka) a s b) Januszem Branným (bývalý předseda Matice školské na Těšínsku)

1. **Czy twórczość Kubisza odgrywa jakąś rolę dla Śląska Cieszyńskiego?**

Jest to rola wielka, wielkie znaczenie Jana Kubisza dla Śląska Cieszyńskiego, dlatego że należal bowiem do grona budzicieli narodowych, którzy poprzez słowo, przykład osobisty, i działalność społeczną, budzili i krzewili działalność na Śląsku Cieszyńskim. Był przykładem pedagoga, który nie tylko uczył, wychowywał dzieci w duchu zasad religijnych i ideałów narodowych, ale poza nauczaniem w szkole, poświęcał się pracy społecznej, organizacjach oświatowych, pedagogicznych. Mogłby być przykładem dla wielu naszych nauczycieli. (a)

Dwudziesty wiek był bogaty w wydarzenia większością tragiczne. Dwie wojny światowe, podzielenie Śląska Cieszyńskiego po powstaniu Rzeczypospolitej Polskiej i Czechosłowacji i trochę zapomniano o tak wielkim patriocie jakim był Jan Kubisz. Był wybitnym poetą i pisarzem odzwierciadlającym dzieje autochtonów mowiących gwarą polską jak określono rejowską. Był wybitnym kronikarzem tamtych dziejów, oddany idei zachowania tożsamości narodowej na ziemi lewobrzeżnego Śląska Cieszyńskiego. (b)

1. **Jaka jest wartość dorobku Kubisza dla kolejnych generacji?**

Jan Kubisz jest jednym z wielu, o których nam nie wolno zapomnieć. Był poetą i pamiętnikarzem, miłośnikiem przyrody, wielbicielem twórczości ludowej i publicystą. Wniósł niepodważalne wartości, które trzeba pielęgnować i przekazywać następnym pokoleniom, a są to: świadomość własnej tożsamości narodowej, szacunek do języka ojczystego i kraju rodzinnego. Zastrzegał do przestrzegania zasad moralnych, wg nauki chrześcijańskiej, uczył tolerancji i szacunku wobec innych narodowości i wyznań. (a)

Wartość jego twórczości jest ogromna dlatego, że upamiętnił osoby, rzeczy i odczucia społeczeństwa w życiu i walce w pamiętnikach, które drukował w „Pośle Ewangelickim“. Sam autor przyznał, że pisze od serca, z potrzeby ducha na poziomie charakterystycznym ludu cieszyńsko-śląskiego nie Maric o szczytach pod względem literacko stylistycznym. (b)

2. **Co było inspiracją dla Kubisza w jego twórczości?**

Jan Kubisz uczył się języka ojczystego na przykładach dzieł wybitnych utworów literackich literatury polskiej, dużo czytał i zachęcał młodzież i dorosłych do czytelnictwa.

Źródłem inspiracji w jego utworach były własne przeżycia, doznania, między innymi z niemieckiego gimnazja ewangelickiego. Pisał o jego wpływie na świadomość młodzieży polskiej i jego samego. Jan Kubisz z nezwykłą swadą przedstawił losy ludzi prostych, żyjących na styku wielu kultur. Kultury polskiej, czeskiej i niemieckiej. Głęboka religijność, wyniesiona z domu rodzinnego, ze szkoły i środowiska wielowyznaniowego zaowocowała w jego utworach. Bardzo bliska była mu przyroda ojczysta i rzeka Olza, jako motyw poetyckiej i prozaicznej twórczości. Poeta z upodobaniem, przedstawiał codzienne życie ludu wiejskiego, gdzie panowało poszanowanie obyczajów i budzący szacunek starodawność, gdzie panowało harmonia i porządek oparty na nauce chrześcijańskiej. Poeta gardzi ludźmi, którzy wypierają się języka ojczystego i ojczyzny, są wyprzeńcami narodowymi. Między innymy, ten temat poruszył w Synu Marnotrawnym. (a)

Uważam, że inspiracją do jego twórczości była troska o upamiętnienie odczucia autochtonów zamieszkujących Śląsk Cieszyński wzdłuż rzeki Olzy, która w Jego pojęciu była Jordanem z świętym przeznaczeniem oczyszczenia tej ziemi z germanizacji i czechizacji. (b)

3. Jaki jest Pani/-a osobisty stosunek do twórczości Kubisza?

Twórczość Jana Kubisza jest mi bliska po względem emocjonalnym i narodowym. Uważam, że w szkolach z polskim językiem nauczania, powinna się młodzież zaznajamiać z ludźmi, dzięki którym społeczeństwo znad Olzy zachowało swoją tożsamość, obyczaje, język i kulturę. A do nich bezsprzecznie należy Jan Kubisz. (a)

Nie znam całości twórczości Jana Kubisza, ale promne wrażenie wywarło na mnie przeczytanie „Pamiętnika Starego Nauczyciela“, z ciekawym, pięknym i głębokim historycznym opisem historii Zaolzia. Kto poznał Jego twórczość chociaż tylko z poezji, to ona napewno wryła się głęboko w świadomość patriotyczną przywiązania do tej naszej małej ojczyzny zaolziańskiej ziemi. (b)

4. Jaki utwory Kubisza wg Pani/-a są najznaniejsze i najważniejsze dla Śląska Cieszyńskiego?

Uważam, że to jest Pamiętnik Starego Nauczyciela, wydany w Cieszynie w roku 1928, przez Towarzystwo Ewangielickie a wznowiony przez doktora medycyna Jana Pyszkę, jego własnym nakładem w roku 1992 w Szwajcarii w Bazylei. Jest to urocza książka, w której autor orzeźwia czasy swojego dziciństwa, młodości i przedstawia wieś rodzinną Końską, poźniej Gnojnik. Przedstawia życie szkoły ludowej, następnie gimnazjum ewangelickie w

Cieszynie, mówi o pracy nauczycielskiej w gnojnickiej szkole, o działalności oświatowej. Przedstawia sylwetki swoich nauczycieli oraz zasłużonych dla Śląska Cieszyńskiego działaczy narodowych, tzw. budzicieli. Jest to jedna z najpiękniejszych i najlepszych książek o Śląsku Cieszyńskim, przedstawiająca, jak mówi autor w podtytule, że jest to garść wspomnień z życie śląskiego w okresie budzącego się ruchu narodowego w byłym Księstwie Cieszyńskim. Jest to książka, którą czyta się ze wzruszeniem, bo pisarz wyraził to, co nam wszystkim jest bliskie i drogie. (a)

Każdy, kto czuje się przynajmniej trochę patriotą tej ziemi, polinien przeczytać jako lekcję patriotyzmu „Pamiętnik Starego Nauczyciela“ i głęboko się zastanowić nad słowami pieśni „Płyniesz Olzo“ i „Ojcowski dom“. (b)

5. Kiedy się Pan/-i pierwszy raz zetnął/-ęła się z utworami Kubisza?

Z utworami Kubisza, w szczególności ze znanymi wierszami i pieśniami Płyniesz Olzo i Ojcowski dom, zetnęłam się w domu rodzinnym. W naszym domu rodzinnym śpiewało się pieśni narodowe i pieśni religijne i nie mogło zabraknąć tych właśnie pieśni. Z kolei i w szkole podstawowej i w gimnazjum. Te pieśni były znane i po prostu śpiewane. Pieśni Płyniesz Olzo i Ojcowski dom są pieśniami uroczystymi i utrzymanymi w tonie dostonej powagi, wyrażającej wiarę w to, że pokolenie, które odchodzi od tradycji narodowych, wypiera się języka, opamięta się a wnuki i prawnuki będą dla swej ziemi czynem i miłością. A wiersz Ojcowski dom mówi o wartości domu rodzinnego, którego obraz nosimy w sobie od chwili urodzenia aż do śmierci. (a)

Zawsze byłem przywiązany do naszej ziemi wzdłuż Olzy a po przeczytaniu „Pamiętnik Starego Nauczyciela“ w wieku dojrzałym, zrozumiałem skąd wzięły się moje uczucia i patriotyzm. Chyba z zachowania i zaangażowania moich rodziców i rodziny. (b)

6. W jaki sposób jest przechowywana pamięć o Janie Kubiszu, i czy Pana/-i zdaniem jest ona wystarczająca? Póki nie, to w jaki sposób byłoby możliwe upamiętnić tego twórcę?

Jeśli chodzi o pamięć o tym poecie, budzicielu, ja mam wrażenie, że ta pamięć żyje w naszym społeczeństwie polskim, ale w celu lepszego zapoznania się z twórczością pisarza, można by na łamach prasy, publikować fragmenty dzieł Jana Kubisza, będących wykładnią stale aktualnych problemów, w którym żyje i nasze społeczeństwo. Fragmenty utworów Jana Kubisza mogły by się również znaleść w pisemkach szkolnych, z krótkim, w przystępnej

formie napisanym komentarzem, bo można szczególnie z Pamiętnika Starego Nauczyciela wybrać wielu ciekawych rzeczy, związanych właśnie z twórczością ludową, legendami, baśniami i te, może w skróconej formie je publikować na łamach pisemek, żeby Kubisz trafił również do naszych szkół. Jeśli chodzi o pamięć o twórczości Kubisza, to pamięć o Kubiszu trwa i w działalności miejscowych kół PZKO-wskich. Niektóre z kół, w ramach klubu propozycji, przygotowują odczyty o wybitnych osobistościach z naszego regionu, między innymi i o Janie Kubiszu. I taka działalność jest też pożyteczna i przynosi chyba dobre owoce. Ponad to, w pytaniu było jeszcze, co w tym celu należało by jeszcze zrobić. Ja bym może powiedziała tylko o tym co już się robi. Piękną inicjatywę wykazuje miejscowe koło PZKO w Czeskim Cieszynie, które organizuje wycieczki do źródeł Olzy, gdzie śpiewa się tam te pieśni Kubisza i mówi się o historii naszego regionu. Pieśn o Olzie, towarzyszy także innej imprezie PZKO-wskiej, Wiankom. I tak wiem, że miejscowe koło w Darkowie organizuje Wianki właśnie nad rzeką Olzą i nie może tej pieśni zabraknąć. Cóż jeszcze zaproponować? Dobrze byłoby, żeby i na groby naszych zasłużonych działaczy, pisarzy lub artystów, żeby na groby zorganizować może jakieś wyjazdowe wycieczki i chociażby na grób Kubisza w Gnojniku, czy też grób Henryka Jasiczka w Czeskim Cieszynie, czy też grób Gustawa Morcinka w Cieszynie w Polsce na cmentarzu komunalnym. Mam wrażenie, że i ten rodzaj kontaktu z tymi wielkimi ludźmi, chyba jest bardzo dobry i wpływa na utrzymywanie pamięci o tych, którzy dla nas wiele znaczą. (a)

W czasach społeczeństwa konsupcyjnego, rozmywającego sięw asymilacji skrytej, celowej i świadomej, jedyny sposób i możliwość na upamiętnienie sławnych ludzi wywodzących się z tej ziemi, budzicieli i ich następców jest w rękach nauczycieli, wychowawców naszej młodzieży od przedszkola po szkoły średnie. Nie pomijając rodziców. Patriotyzmu można uczyć we wszystkich przedmiotach. Wszystko zależy od zdolności pedagogicznych danego pedagoga. (b)